

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**ANALIZA FINANČNIH VIDIKOV DRUŽINSKE
POLITIKE V SLOVENIJI IN PRIMERJAVA Z
IZBRANIMI DRŽAVAMI EU**

Maja Štublar

Ljubljana, maj 2016

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

**ANALIZA FINANČNIH VIDIKOV DRUŽINSKE POLITIKE V
SLOVENIJI IN PRIMERJAVA Z IZBRANIMI DRŽAVAMI EU**

Kandidatka:	Maja Štublar
Vpisna številka:	04031055
Študijski program:	Visokošolski strokovni študijski program Javna uprava
Mentor:	izr. prof. dr. Aleksander Aristovnik

Ljubljana, maj 2016

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Maja Štublar, študentka visokošolskega strokovnega študijskega programa Javna uprava z vpisno številko 04031055, sem avtorica diplomskega dela z naslovom Analiza finančnih vidikov družinske politike v Sloveniji in primerjava z izbranimi državami EU.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo oz. predstavljanje tujih del bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne, kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter
- soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Ada Čakš, prof. slov.

Ljubljana, 3. 5. 2016

Podpis avtorice: Maja Štublar

POVZETEK

V diplomskem delu sem podrobneje analizirala finančne vidike ukrepov družinske politike v Sloveniji in jih primerjala z ukrepi družinskih politik v izbranih državah Evropske unije (Franciji, Veliki Britaniji, Nemčiji in na Švedskem). Želela sem ugotoviti, ali obstaja povezava med ukrepi družinskih politik in rodnostjo kot končnim ciljem prizadevanj vseh politik. Cilje diplomskega dela sem dosegla s pomočjo javno dostopnih virov informacij in lastnih raziskovanj. Diplomsko delo je sestavljeno iz teoretičnega in analitičnega dela. V teoretičnem delu sem uporabila deskriptivno metodo dela, pri kateri sem si pomagala z domačimi in tujimi viri iz različnih medijev. Pri analitičnem delu sem uporabila primerjalno analizo primarnih in sekundarnih virov, v katero sem zajela najnovejše statistične podatke.

Ugotovljeno je, da so družinske politike in izvajani finančni ukrepi v izbranih državah zelo različni, da pa so družinske politike in njihovi ukrepi v izbranih državah v osnovi stabilni in se ne spreminjajo pogosto. Države se zavedajo pomena rodnosti kot končnega cilja vseh ukrepov družinske politike, saj je dejstvo, da širša družbeno-ekonomska situacija okolja zelo pomembno vpliva na odločitev staršev za otroka. Iz pridobljenih podatkov je razvidno, da izbrane države ne dosegajo naravnega praga za obnavljanje prebivalstva, zato se bo trud za povečanje rodnosti v prihodnosti vsekakor nadaljeval. V diplomskem delu uporabljam najnovejše dosegljive podatke in s tem vsem zainteresiranim omogočam aktualno primerjavo stanja na področju družinske politike ter rodnosti.

Ključne besede: družinska politika, rodnost, družinski prejemki, starševsko varstvo, izdatki za socialno varnost, finančni ukrepi, Slovenija

SUMMARY

ANALYSIS OF THE FINANCIAL ASPECTS OF FAMILY POLICY IN SLOVENIA AND COMPARISON WITH SELECTED EU COUNTRIES

In this thesis I have further analysed financial aspects of family policies in Slovenia and compared it with financial aspects of family policies in chosen EU countries (France, United Kingdom, Germany and Sweden). My ambition was to determine if there is correlation between financial aspects of family policies and fertility as an ultimate goal of all policies. All goals of this thesis were achieved by my own research and with information gathered from public sources. Thesis is composed of theoretical and analytical part. In theoretical part I have used descriptive method gathering information from different domestic and foreign sources and media. In analytical part I have used comparative analysis of primary and secondary sources in which I used only most recent statistical data.

It is fact, that family policies and financial aspects are very different among chosen countries. In addition it is also typical that family policies and their measures are very stable and are not changed often. Countries are aware that fertility should be ultimate goal of every measure of family policy. It is very clear that parental decision for a child is influenced by overall economic-social situation. From gathered data it is obvious, that all selected countries are currently below threshold for natural renewal of population, so efforts for increasing fertility will defiantly continue also in the future. In this thesis I used most recent data, which makes up to date comparison of family policies and fertility possible.

Key words: Family Policy, Fertility, Family Income, Parental Benefits, Social security expenditures, Financial Measures, Slovenia

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	iii
POVZETEK.....	v
SUMMARY	vi
KAZALO PONAŽORITEV	ix
KAZALO GRAFIKONOV	ix
KAZALO TABEL	ix
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	x
1 UVOD.....	1
2 RODNOST IN DEMOGRAFSKE SPREMEMBE.....	3
2.1 TEORIJE RODNOSTI.....	3
2.1.1 TEORIJA DEMOGRAFSKEGA PREHODA.....	3
2.1.2 EKONOMSKA TEORIJA RODNOSTI.....	4
2.2 DEMOGRAFSKE SPREMEMBE.....	5
2.2.1 DEMOGRAFSKE SPREMEMBE V EVROPSKI UNIJI IN SVETU.....	6
3 DRUŽINSKA POLITIKA V EVROPSKI UNIJI IN SLOVENIJI TER NJEN VPLIV NA RODNOST	9
3.1 DRUŽINSKE POLITIKE V EVROPSKI UNIJI	10
3.2 DRUŽINSKA POLITIKA V SLOVENIJI	12
3.2.1 ZAKONSKE PODLAGE DRUŽINSKE POLITIKE.....	13
3.2.2 UKREPI DRUŽINSKE POLITIKE	14
4 FINANČNI VIDIK UKREPOV DRUŽINSKE POLITIKE V SLOVENIJI	16
4.1 PRAVICE IZ NASLOVA ZAVAROVANJA ZA STARŠEVSKO VARSTVO	16
4.1.1 PRAVICA DO STARŠEVskega DOPUSTA IN NADOMESTILA.....	16
4.1.2 PRAVICA IZ NASLOVA KRAJŠEGA DELOVNEGA ČASA.....	17
4.1.3 PRAVICA DO PLAČILA PRISPEVKOV V PRIMERU VAROVANJA ŠTIRIH ALI VEČ OTROK	17
4.1.4 PRAVICA DO NADOMESTILA V ČASU ODMORA ZA DOJENJE	18
4.1.5 SKUPNO GIBANJE FINANČNIH IZDATKOV	18
4.2 DRUŽINSKI PREJEMKI	19
4.2.1 STARŠEVSKI DODATEK.....	19
4.2.2 POMOČ OB ROJSTVU OTROKA	19
4.2.3 OTROŠKI DODATEK.....	19
4.2.4 DODATEK ZA VELIKO DRUŽINO	20
4.2.5 DODATEK ZA NEGO OTROKA	21
4.2.6 DELNO PLAČILO ZA IZGUBLJENI DOHODEK	21
4.2.7 SKUPNO GIBANJE FINANČNIH IZDATKOV	21

5 UGOTOVITVE PRIMERJALNE ANALIZE FINANČNIH VIDIKOV DRUŽINSKIH POLITIK V SLOVENIJI IN IZBRANIH DRŽAVAH EU.....	23
5.1 DRUŽINSKA POLITIKA V FRANCIJI.....	23
5.1.1 RODNOST	23
5.1.2 IZDATKI ZA SOCIALNO VARNOST IN DRUŽINSKO POLITIKO	23
5.1.3 STARŠEVSKO VARSTVO	24
5.1.4 DRUŽINSKI PREJEMKI.....	24
5.2 DRUŽINSKA POLITIKA V NEMČIJI.....	25
5.2.1 RODNOST	25
5.2.2 IZDATKI ZA SOCIALNO VARNOST IN DRUŽINSKO POLITIKO	25
5.2.3 STARŠEVSKO VARSTVO	25
5.2.4 DRUŽINSKI PREJEMKI.....	26
5.3 DRUŽINSKA POLITIKA V VELIKI BRITANIJI	26
5.3.1 RODNOST	26
5.3.2 IZDATKI ZA SOCIALNO VARNOST IN DRUŽINSKO POLITIKO	27
5.3.3 STARŠEVSKO VARSTVO	27
5.3.4 DRUŽINSKI PREJEMKI.....	28
5.4 DRUŽINSKA POLITIKA NA ŠVEDSKEM	28
5.4.1 RODNOST	28
5.4.2 IZDATKI ZA SOCIALNO VARNOST IN DRUŽINSKO POLITIKO	28
5.4.3 STARŠEVSKO VARSTVO	29
5.4.4 DRUŽINSKI PREJEMKI.....	29
5.5 PRIMERJAVA SLOVENIJE Z IZBRANIMI DRŽAVAMI EU PO KATEGORIJAH.....	30
5.5.1 RODNOST	30
5.5.2 IZDATKI ZA SOCIALNO VARNOST IN DRUŽINSKO POLITIKO	31
5.5.3 STARŠEVSKO VARSTVO	33
5.5.3 DRUŽINSKI PREJEMKI.....	36
6 ZAKLJUČEK.....	38
LITERATURA IN VIRI.....	41
PRILOGE	44

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Starostna piramida EU, 1994 in 2014 (% celotnega prebivalstva)	7
Grafikon 2: Starostna piramida, primerjava EU-28 in svet za leto 2013 (% celotnega prebivalstva)	7
Grafikon 3: Primerjava celotne stopnje rodnosti v izbranih državah v letih 1970, 1995 in 2013.....	31
Grafikon 4: Primerjava deleža BDP-ja, namenjenega za izdatke za socialno varnost za leta 1996, 2005 in 2012.....	32
Grafikon 5: Primerjava deleža BDP, namenjenega izdatkom za družinsko politiko v letih 1996, 2005 in 2012.....	33

KAZALO TABEL

Tabela 1: Skupna višina izplačanih sredstev za iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo in število upravičencev po letih.....	18
Tabela 2: Otroški dodatek glede na uvrstitev v dohodkovni razred za leto 2015.....	20
Tabela 3: Skupna višina izplačanih sredstev za družinske prejemke in število upravičencev po letih.....	22
Tabela 4: Francija – Primerjava celotne stopnje rodnosti v letih 1970, 1995 in 2013	23
Tabela 5: Francija – Primerjava deleža BDP, namenjenega za izdatke za socialno varnost in družinsko politiko v letih 1996, 2005 in 2012	23
Tabela 6: Nemčija – Primerjava celotne stopnje rodnosti v letih 1970, 1995 in 2013	25
Tabela 7: Nemčija – Primerjava deleža BDP, namenjenega za izdatke za socialno varnost in družinsko politiko v letih 1996, 2005 in 2012	25
Tabela 8: Velika Britanija – Primerjava celotne stopnje rodnosti v letih 1970, 1995 in 2013	26
Tabela 9: Velika Britanija – Primerjava deleža BDP, namenjenega za izdatke za socialno varnost in družinsko politiko v letih 1996, 2005 in 2012	27
Tabela 10: Švedska – Primerjava celotne stopnje rodnosti v letih 1970, 1995 in 2013	28
Tabela 11: Švedska – Primerjava deleža BDP, namenjenega izdatkom za socialno varnost in družinsko politiko v letih 1996, 2005 in 2012	29
Tabela 12: Primerjava trajanja materinskega dopusta in materinskega nadomestila v % predhodne neto plače za leto 2014	34
Tabela 13: Primerjava trajanja očetovskega dopusta in nadomestila med izbranimi državami v letu 2014	35
Tabela 14: Primerjava trajanja starševskega dopusta in višina starševskega nadomestila med izbranimi državami v letu 2014	36
Tabela 15: Primerjava otroškega dodatka (v EUR) med izbranimi državami v letu 2014..	37

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

BDP	Bruto domači proizvod
EESO	Evropski ekonomsko-socialni odbor
EPIC	European Platform for Investing in Children
EU	Evropska unija
EU-27	Podatek vključuje 27 držav Evropske unije (brez Hrvaške)
EU-28	Podatek vključuje vseh 28 držav Evropske unije (tudi Hrvaško)
EUR	Evro
EUROSTAT	Evropski statistični urad
ILO	International labour organization
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
MISSOC	Mutual Information System on Social Protection
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
Ur.l.RS	Uradni list Republike Slovenije
ZOFVI	Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja
ZSDP	Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih
ZUJF	Zakon o uravnoteženju javnih financ
ZUTPG	Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji
Zvrt	Zakon o vrtcih

1 UVOD

V zadnjih desetletjih opažamo trend zniževanja rodnosti tako v Sloveniji kot tudi v mnogih drugih državah Evropske unije. Omenjeno dejstvo ima lahko dolgoročno negativne posledice in vpliv na razvoj ter prihodnost družb. Prebivalstvo se stara, saj se življenjska doba daljša, zato je naravni prirast prebivalstva zelo pomemben. Za države je zelo pomembno, da imajo velik delež delovno aktivnega prebivalstva, ki prispeva k vzdržnosti sistema. Velik odstotek starejših ne pomeni le veliko večjega stroška, ampak tudi bojazen, da nekoč v prihodnosti aktivno prebivalstvo ne bo zmoglo več zagotavljati ekonomske vzdržnosti sistema. Vse države imajo pomembno vlogo in odgovornost za zagotavljanje kakovostnih pogojev za ustvarjanje družin. Vsekakor je v interesu držav, da se rodnost povečuje. Pomembno vlogo za povečanje rodnosti tako zagotovo nosi družinska politika s svojimi ukrepi.

Na zniževanje rodnosti vplivajo različni dejavniki (biološki, ekonomski, sociološki, psihološki in kulturni). Mladi se vse težje in kasneje odločajo za otroke. Da bi demografske kazalce rodnosti spremenili v pozitivno smer, so potrebni najrazličnejši ukrepi različnih politik – med najpomembnejše zagotovo spada družinska politika –, katerih cilj je ustvariti čim boljše pogoje za družine. Z upadanjem rodnosti se evropske države soočajo že desetletja. Resnosti problematike se države vsekakor zavedajo in tako ukrepi družinskih politik niso nič novega. V diplomskem delu bom raziskala in opisala trenutne ukrepe, ki jih države izvajajo. Opisala bom tudi širše družbeno-ekonomske razloge, zakaj je rodnost že leta problematična. Že desetletja smo namreč priča večjim demografskim spremembam, ki jih strokovnjaki spremljajo in raziskujejo. Njihova dognanja so pomembna osnova za kreiranje učinkovitih družinskih politik.

Namen diplomskega dela je bil podrobneje raziskati družinsko politiko in njene ukrepe v Sloveniji ter jih primerjati z izbranimi državami Evropske unije, in sicer Francijo, Veliko Britanijo, Nemčijo in Švedsko.

Cilji diplomskega dela so bili predstaviti različne modele družinske politike in narediti primerjavo finančnih vidikov družinskih politik za izbrane države Evropske unije. Opisala sem finančne ukrepe družinskih politik in jih analizirala, saj je bil cilj dobiti predstavo o različnosti ukrepov in njihovi uspešnosti. Konkretni ukrepi družinskih politik pomembno vplivajo na položaj parov oziroma družin in na njihovo odločitev za otroke.

V diplomskem delu sem uporabila metode raziskovanja, sestavljene iz teoretičnega in analitičnega dela. V teoretičnem delu sem uporabila deskriptivno metodo dela, pri kateri sem si pomagala z domačimi in tujimi viri iz različnih medijev. Pri analitičnem delu sem uporabila primerjalno analizo primarnih in sekundarnih virov, v katero sem zajela najnovejše dosegljive statistične podatke.

Države namenjajo različne deleže BDP-ja za socialno varnost in ukrepe družinskih politik. Te ukrepe sem med seboj primerjala, saj se od države do države zelo razlikujejo. Zanimivo je bilo raziskovati, ali države, ki namenijo več pomoči na tem področju, beležijo tudi boljše rezultate pri rodnosti.

Postavila sem hipoteze, katerih vzdržnost sem ugotavljala v zadnjem delu diplomskega dela.

Hipoteza 1: Družinska politika v Sloveniji je s svojimi finančnimi transferji uspešno pripomogla k večji rodnosti.

Hipoteza 2: Gospodarsko najbolj razvite države EU namenijo večji delež BDP-ja za finančne transferje družinske politike kot Slovenija.

Hipoteza 3: Države, ki namenijo več finančnih sredstev za družinsko politiko, imajo posledično večjo rodnost.

Diplomsko delo ima pet temeljnih poglavij. Po uvodu sem v drugem poglavju opisala rodnost in demografske spremembe, ki sta izredno pomembni dimenziji za prihodnji razvoj družb. Tako kakovostna dognanja strokovnjakov na področju rodnosti in demografskih sprememb kot tudi konkretni podatki statističnih primerjav iz preteklosti so mi bili pri mojem delu v veliko pomoč. Primerjala in raziskovala sem ugotovitve na različnih področjih, saj je bil za kakovostno razumevanje potreben celostni pregled tega kompleksnega področja.

Tretje poglavje sem posvetila opisu družinske politike v Sloveniji in izbranih državah Evropske unije. Vsaka država ima svoje značilnosti in posledično specifično družinsko politiko, zato sem v tem poglavju opisala glavne značilnosti družinske politike v Sloveniji in izbranih državah Evropske unije. Družinska politika s svojimi ukrepi pomembno vpliva na kakovost življenja družin in rodnost, zato je bilo pomembno poznavanje vseh njenih ukrepov in možnosti. V četrtem poglavju sem podrobneje opisala posamezne pravice, ki izhajajo iz starševskega varstva in družinskih prejemkov. Primerjala sem višino finančnih izdatkov po posameznih pravicah v različnih letih.

Finančni vidiki ukrepov družinskih politik se zelo razlikujejo, zato sem v petem poglavju opisala vse najpomembnejše ukrepe, ki jih izbrane države Evropske unije nudijo družinam. Pridobila sem zanimive podatke o različnih pristopih oz. izvajanih ukrepih družinskih politik, saj daje vsaka država prednost oziroma večji pomen ukrepom, ki jih ima za pomembnejše. V diplomskem delu sem uporabila najnovejše dostopne podatke (iz Evropske unije, ministrstev), zato sem ugotovitve prejšnjih raziskav uporabila le za kakovostne primerjave. Temeljna in državam skupna finančna ukrepa družinske politike sta starševsko varstvo in družinski prejemki in tu sem predstavila končne ugotovitve zanimive primerjalne analize. Primerjala sem tudi deleže BDP-ja, ki ga posamezne države (Francija, Nemčija, Velika Britanija in Švedska) namenjajo za socialno varnost in družinsko politiko, in podatke o rodnosti kot končnem cilju vseh prizadevanj.

Na koncu sledi zaključek z ugotovitvami glede postavljenih hipotez ter navedba uporabljene literature in virov.

2 RODNOST IN DEMOGRAFSKE SPREMEMBE

V zadnjih dvajsetih letih se tako v Sloveniji kot tudi drugod po Evropi po eni strani srečujemo z zelo nizko stopnjo rodnosti, po drugi strani pa s staranjem prebivalstva. V interesu držav je, da se rodnost povečuje, saj ima rodnost, ki dosega stopnjo za naravno obnavljanje prebivalstva, zelo pomembno vlogo in je ključnega pomena za razvoj in obstoj držav. Vzrokov za upad rodnosti je veliko, zato je pomembno, da se države aktivno soočajo s tem celostnim problemom in iščejo rešitve za nastala stanja. Delež starajočega se prebivalstva se z leti povečuje, kar predstavlja velik strošek za državo (pokojnine, zdravstvo ...). Zato je toliko bolj pomembno, da ima država velik delež delovno aktivnega prebivalstva, ki prispeva k vzdržnosti sistema.

»Danes se skoraj v vseh evropskih državah rodnost giblje pod nivojem enostavnega obnavljanja prebivalstva. Letne vrednosti povprečnega števila živorojenih otrok na eno žensko namreč ne dosegajo vrednosti 2,08, kar predstavlja skrajno mejo stabilni in uravnoteženi prebivalstveni rasti.« (Černič Istenič, 1994, str. 13) Strokovnjaki demografskemu pojavu rodnosti namenjajo čedalje več pozornosti in raziskujejo to področje, saj je za obstoj vsake države treba vzdrževati mejo za enostavno obnavljanje prebivalstva. »Rodnost je demografski pojav, ki ga dobimo tako, da povežemo število rojstev v nekem prebivalstvu s številom tega prebivalstva kot celote ali s posameznimi njegovimi deli. Na ta način je rodnost pozitivna sestavina naravnega obnavljanja prebivalstva.« (Malačič, 2003, str. 83).

Država ima pomembno vlogo pri kreiranju in zagotavljanju čim boljših pogojev za ustvarjanje družine in s tem posledično povečano rodnost. V celostni situaciji družbe pa pomemben delež in odgovornost za povečanje rodnosti zagotovo nosi družinska politika s svojimi ukrepi. V nadaljevanju sem opisala različne teorije rodnosti in prikazala, kakšen vpliv ima družinska politika v Sloveniji in Evropski uniji na rodnost.

2.1 TEORIJE RODNOSTI

Ob začetku 20. stoletja je postalo očitno, da rodnost v mnogih evropskih državah upada. Zato je rodnost postalo zanimivo raziskovalno področje za strokovnjake in tudi države so se postopno vse bolj začele zavedati celostnosti in povezanosti problematike. Spremenjene demografske razmere so zahtevale natančen opis in pojasnilo. In prav zaradi tega so nastale različne teorije. Med vodilne teorije spadata teorija demografskega prehoda in ekonomska teorija.

2.1.1 TEORIJA DEMOGRAFSKEGA PREHODA

Zanimivo je, da so se s prvimi situacijami oz. problematiko na področju staranja soočili že ob koncu 19. stoletja. Prvi opisi poteka demografskega prehoda (Thompson 1929, Landry 1943, 1954, Blacker 1945, povzeto po Andorka 1978) so temeljili na večfaznem modelu (Černič Istenič, 1994, str. 24). Klasična teorija demografskega prehoda predpostavlja tri faze prehoda. Demografski prehod vključuje predtranzicijsko obdobje (značilne so še visoke

stopnje smrtnosti in rodnosti ter posledično počasni naravni prirast prebivalstva), tranzicijsko obdobje (stopnje smrtnosti upadajo, rodnost pa ostaja visoka, kar se odraža v hitri rasti prebivalstva) in obdobje nizkih stopenj smrtnosti in rodnosti oziroma počasne ali negativne rasti prebivalstva. Vse države so se v razvoju torej premikale od predindustrijskega k postindustrijskemu stanju demografskega ravnotežja (Davis, Notestein, Szreter, Greenhalgh v: Rajgelj, 2008, str. 26).

F. Notestain je prvi iskal odgovor na vprašanje, kakšni so vzroki za upad rodnosti. Po klasični teoriji demografskega prehoda, kot so jo zasnovali Notestain in nekateri drugi (R. Freedman in W. C. Thompson), so glavni razlogi upadanja rodnosti spremembe, ki jih je povzročila modernizacija. Dejavniki, ki so vplivali na upadanje rodnosti, so: upadanje smrtnosti, industrializacija, naraščanje življenjskega standarda, urbanizacija, izobraževanje, ekonomska odvisnost otrok od staršev, zaposlovanje, uporaba modernih kontracepcijskih metod in še mnogo drugih dejavnikov. Čerňič Istenič (1994, str. 24–25) ugotavlja: »Empirično raziskovanje demografskih procesov pa te teze ni povsem potrdilo, saj se je pokazalo, da je težko govoriti o popolnih, natančno določljivih spremembah ali prehodih, ki bi lahko odločilno vplivali na proces upadanja rodnosti.«

Med drugimi so tudi raziskovalci pri Evropskem rodnostnem projektu (Princeton European Fertility Project) želeli ugotoviti, ali lahko empirični rezultati odkrijejo specifične družbene spremembe, ki vplivajo na upad rodnosti (tako da so testirali klasično teorijo demografskega prehoda). Podali so zanimive ugotovitve, ki jih je povzela Urška Rajgelj: »Rodnost je namreč v mnogih provincah začela upadati že pred urbanizacijo oziroma industrializacijo. Raziskovalci so ugotovili, da na rodnost pomembneje vplivajo t. i. kulturni dejavniki, ki so jih takrat opredelili kot jezik, etičnost in geografsko regijo. Tako so denimo ugotovili, da so območja s podobnimi družbenoekonomskimi pogoji v obdobje prehoda vstopila v različnih časovnih obdobjih, medtem ko so območja z različnim družbenoekonomskim razvojem, toda s podobnimi kulturami, demografski prehod beležile v podobnih obdobjih (Knodel in van de Walle v Kertzer in Fricke, 1997, str. 11., Douglas in drugi 2005/11). Prebivalstveni strokovnjaki so tako začeli več pozornosti namenjati preučevanju širših družbenih okoliščin, ki bi lahko vplivale na reprodukcijo.« (Rajgelj, 2008, str. 27).

2.1.2 EKONOMSKA TEORIJA RODNOSTI

Večina ekonomskih rodnostnih teorij izhaja iz študij ekonomistov Harveyja Leibensteina in Garyja Beckerja. V Rajgelj (2008, str. 29) tako beremo, da po Leibensteinu »upadanje rodnosti pogojuje rast letnega zaslužka posameznika, ki naj bi vplivala zlasti na upad rojstev otrok višjega reda. Z višanjem zaslužka se viša tudi družbeni status družine, ki pogojuje večjo porabo sredstev za materialne oziroma statusne dobrine. Ker se poraba praviloma poveča z večanjem števila otrok, je po Leibensteinovi presoji omejevanje rojstev predvsem odraz težnje družine, da bi ohranila pridobljeni družbeni položaj.« (Leibenstein v Rajgelj, 2008, str. 29) Po drugi strani Becker zatrjuje, »da je upadanje rodnosti posledica sprememb potreb po otrocih pri posameznikih in parih.« (Becker v Rajgelj, 1981, str. 29) Upadanje rodnosti pojasni z vpeljavo novega izraza, in sicer »cena otrok«, ki »naj bi naraščala z

dohodkom, kar je rezultat razmerja med kvantiteto in kakovostjo otrok.« (Becker v Rajgelj, 2008, str. 29) Stroški, ki so povezani z nego, vzgojo in izobraževanjem, zmanjšujejo potrebo po otrocih. Torej vsak dodaten otrok povečuje ceno za vzdrževanje kakovosti (Becker, 1981, str. 103). »Zlasti visoko izobražene ženske naj bi bolj kot v kvantiteto vlagale v kakovost otrok (vlaganje v izobraževanje in vzgojo),« zaradi česar Becker sklepa, »da imajo premožnejši in visoko izobraženi starši v 'razvitih' državah manj otrok.« (Becker v Rajgelj, 2008, str. 29).

Ekonomist E. A. Easterlin je v ekonomsko pojasnjevanje upada rodnosti vpeljal tudi druge dejavnike. Upad rodnosti pojasnjuje s spremenjenimi vzorci sklepanja zakonskih zvez, saj naj bi se mladi poročali kasneje in vse manj ter hkrati ugotavlja upad rodnosti med poročenimi pari. Na odločitev para za poroko in starševstvo vpliva sposobnost zadostiti lastnim materialnim težnjam. Če je dohodkovna moč para zadostna, se par hitreje odloči za sklenitev zakonske zveze in rojstvo otroka (Rajgelj, 2008, str. 29–30).

V Rajgelj (2008, str. 30–31) beremo, da sta se raziskovalca Gauthier in Hatzius med proučevanjem ekonomskih dejavnikov, ki vplivajo na stopnjo rodnosti, osredotočila na morebitno povezavo med višino vladne podpore družinam in rodnostjo. Njuna raziskava je zajela kar 22 držav v obdobju med letoma 1970 in 1990. Njune ugotovitve kažejo, da denarna podpora družinam zmanjšuje stroške, ki so povezani z otroki, in tako vpliva na stopnjo rodnosti. Kljub tem ugotovitvam pa se med različnimi državami kažejo pomembne razlike. V anglosaksonskih državah višja denarna podpora družinam ne vpliva bistveno na povišanje rodnosti, medtem ko je v skandinavskih državah vpliv denarne pomoči na rodnost zelo izrazit. V državah srednje in južne Evrope vpliv vladnih denarnih podpor nima bistvenega vpliva na povečanje in upadanje rodnosti. Tako sta raziskovalca sklenila, da vladne denarne podpore družinam le delno vplivajo na odločanje za rojstvo otrok.

2.2 DEMOGRAFSKE SPREMEMBE

Pomemben del demografskih sprememb je večanje števila prebivalstva. Tako v Evropi kot drugod po svetu se je v zadnjih desetletjih število prebivalstva zelo povečalo. Pomembno vlogo pri tem ima tudi vedno daljša življenjska doba starejših oziroma dejstvo, da se delež starejšega prebivalstva vztrajno večja in da se smrtnost zmanjšuje zaradi boljšega zdravstva in bolj zdravega načina življenja.

V Mnenju evropskega ekonomsko-socialnega odbora beremo, da se evropske družine vse bolj spreminjajo. Tako v primerjavi s preteklostjo upada število razširjenih družin oziroma se večja število nuklearnih; matere se vse kasneje odločajo za prvega otroka, vedno več je ločitev, večja se delež enostarševskih družin in družin brez stalnih prihodkov. Hkrati se daljša življenjska doba, vedno več je starejših. Te spremembe spremljata vse večji individualizem in nastanek novih rizičnih družbenih skupin, ki so pogosteje socialno izključene: dolgotrajno brezposelne osebe, enostarševske družine, revni delavci in otroci. Avtorji mnenja navajajo oceno, ki pravi, da revščina in socialna izključenost pestita 17 % Evropejcev, kar seveda vpliva na družinske politike po Evropi. Vse te spremembe je treba namreč upoštevati pri

pripravi in usklajevanju družinskih politik ter nato pri njihovem izvajanju (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 2).

»Družbe, v katerih se večja delež ostarelih in onemoglih, morajo vse več sredstev namenjati za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje, zaradi česar ostaja manj sredstev za nove investicije v gospodarstvu, za financiranje znanosti in šolstva. Poleg tega se zmanjšuje tudi priliv nove mlade delovne sile, kar vpliva na zniževanje ravni dohodka in naraščanje produkcijskih stroškov, s tem pa na nadaljnje možnosti zaposlovanja in mednarodno konkurenčno sposobnost domačega gospodarstva. Zniževanje deleža aktivnega prebivalstva vodi tudi do zniževanja deleža davkoplačevalcev glede na upravičence socialnovarstvenih storitev.« (Černič Istenič, 1994, str. 13–14).

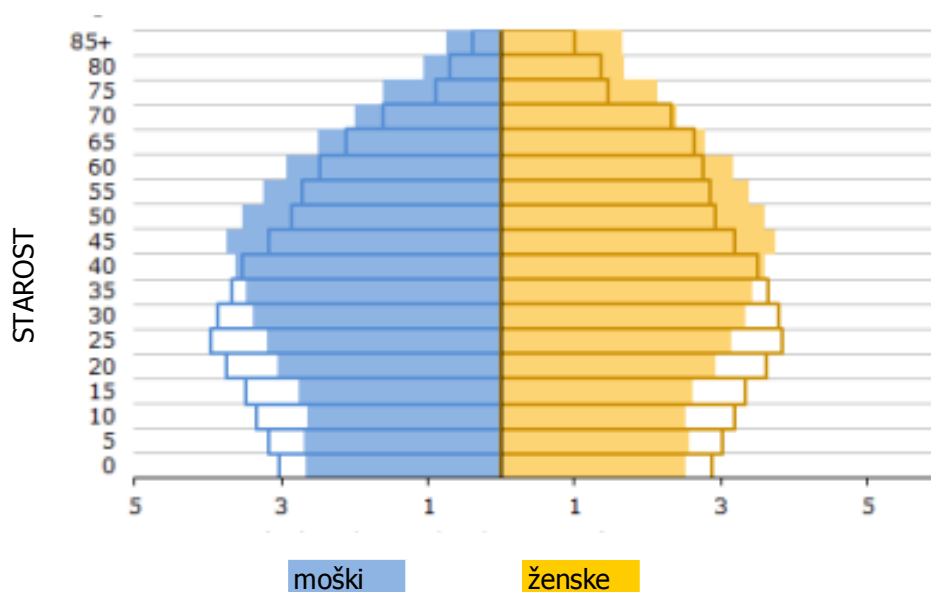
2.2.1 DEMOGRAFSKE SPREMEMBE V EVROPSKI UNIJI IN SVETU

V zadnjih 60 letih se je zelo povečalo tudi celotno svetovno prebivalstvo. Iz 2,5 milijarde leta 1960 na kar 7,1 milijarde leta 2015, še naprej pa se hitro povečuje. V osnovi se po vsem svetu življenjska doba daljša in posledično večja delež starejšega prebivalstva. Projekcije (do leta 2050) kažejo, da se bo trend naraščanja svetovnega prebivalstva še naprej nadaljeval. Večina rasti naj bi potekala v mnogih najrevnejših državah v razvoju. V zadnjih 60 letih pa se je občutno povečalo tudi celotno prebivalstvo Evropske unije. Leta 1960 je imelo območje današnje Evropske unije (EU-28) 408,4 milijona prebivalcev, leta 2015 pa že 508 milijonov prebivalcev. Zanimiva informacija je, da Evropska unija s tem številom prebivalcev predstavlja le 7,1 % svetovnega prebivalstva (Eurostat, 2015).

Iz Grafikona 1 je razvidno, da se je delež ljudi, starih nad 40 let opazno povečal. Omeniti je treba še, da podatek velja tako za moški kot ženski del prebivalstva. Ugotovimo lahko tudi, da je starostna piramida spodaj zelo ozka in da je najširša v populaciji od 45–49 let, kar je posledica baby boom generacije iz 60. let prejšnjega stoletja. Ta generacija v večini še predstavlja delovno aktivno prebivalstvo, vendar se premika proti upokojitveni starosti. V povezavi s temi ugotovitvami lahko glede na podatke iz leta 1994 ugotovimo tudi, da se je v Evropi opazno zmanjšalo število prebivalcev od 0 do 35 let (Eurostat, 2015).

Demografske spremembe v Evropski uniji bodo v naslednjih desetletjih zelo pomembne, saj velika večina modelov za prihodnje demografske trende kaže, da se bo prebivalstvo EU še naprej staralo zaradi stalno nizke stopnje rodnosti in daljše življenjske dobe. Čeprav ima migracija pomembno vlogo pri populacijski dinamiki evropskih držav, sama skoraj zagotovo ne bo popolnoma spremenila trenutnega trenda staranja prebivalstva, s katerim se soočajo številna območja EU. Socialne in gospodarske posledice, povezane s staranjem prebivalstva, bodo verjetno občutno vplivale na Evropo tako na nacionalni kot na regionalni ravni.

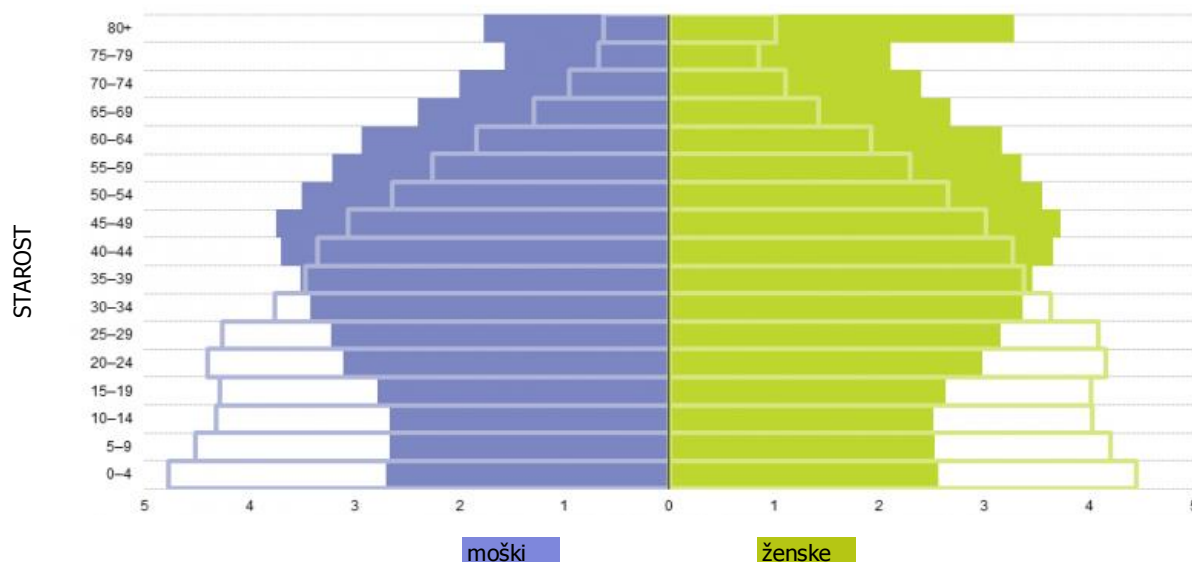
Grafikon 1: Starostna piramida EU, 1994 in 2014 (% celotnega prebivalstva)

Vir: Eurostat (2015)

Obrobjen del starostne piramide prikazuje % celotnega prebivalstva za leto 1994 (EU-27). Obarvani del starostne piramide prikazuje % celotnega prebivalstva za leto 2014 (EU-28).

Grafikon 2: Starostna piramida, primerjava EU-28 in svet za leto 2013 (% celotnega prebivalstva)

Vir: Eurostat (2015)

Obrobjen del starostne piramide prikazuje % celotnega prebivalstva v svetu za leto 2013. Obarvani del starostne piramide prikazuje % celotnega prebivalstva v EU-28 za leto 2013.

Grafikon 2 prikazuje, kako je v proučevanem letu 2013 starostna struktura prebivalcev v Evropski uniji različna od svetovnega povprečja. Iz podatkov je razvidno, da je v primerjavi s svetom v Evropski uniji znatno višje število prebivalcev, starejših nad 40 let. Evropska unija ima v povprečju zelo staro prebivalstvo, saj je največji delež v populaciji med 45 in 49 let. V obratni smeri pa podatki kažejo, da ima Evropa znatno manjše število prebivalcev, starih manj kot 35 let. Najbolj je opazno, da je v svetovnem povprečju najmočnejše zastopana starostna skupina 0–4 let, iz česar lahko zaključimo, da je v povprečju svetovno prebivalstvo mlado (Eurostat, 2015).

Zgoraj opisane demografske spremembe tako silijo države v kreiranje fleksibilne družinske politike, ki se mora s svojimi ukrepi prilagajati spremembam. Za učinkovitost ukrepov družinske politike je nujno spremljanje in pravilno razumevanje (prepoznavanje) sprememb in trendov v družbi.

3 DRUŽINSKA POLITIKA V EVROPSKI UNIJI IN SLOVENIJI TER NJEN VPLIV NA RODNOST

Družinske politike imajo vsekakor pomembno vlogo pri zviševanju rodnosti, vendar nanjo močno vplivajo tudi mnogi drugi dejavniki. »Velikodušen program družinskih politik ni jamstvo za visoko stopnjo rodnosti. Pomemben vpliv imajo zlasti gospodarski vzponi in padci.« (Ule, Kuhar, 2003, str. 133) Dejstvo je, da družinske politike večkrat zelo neposredno vplivajo na kakovost življenja družin. Pod pojmom družini prijazna politika se razume ukrepe, ki zaposlenim staršem pomagajo pri usklajevanju delovnega in družinskega življenja (Rajgelj, 2008, str. 75).

Nujni sta sistemizacija družinskih politik in dolgoročna strategija. Pri reševanju družinskih zadev je treba aktivirati tako vlado kot celotno družbo, čeprav so mnogi mnenja, da je imeti otroka zasebna stvar, na katero naj vlada ne bi imela vpliva. A kljub svobodni odločitvi imajo ljudje optimistična pričakovanja v gospodarsko stabilnih državah, saj na njihovo odločitev vpliva finančno, socialno in kulturno okolje. Zato država, kadar govorimo o družini, nikoli ni nevtralna (Ule, Kuhar, 2003, str. 134). »Družinske politike in vlaganje v otroke je bistveno za državo, kajti otroci so delovna sila prihodnosti. Mlade družine imajo v povprečju najslabši ekonomski položaj, zato je ekonomska pomoč v obliki shem otroških podpor in drugih družinskih ugodnosti zelo pomembna, zlasti kadar je v družini veliko število otrok.« (Ule, Kuhar, 2003, str. 134).

Namen vsake države in družinske politike je zagotovo izboljšati kakovost življenja vseh družin. Države se glede na ukrepe družinske politike med seboj močno razlikujejo, in sicer glede na tip in sistem blaginje, ki se je v posameznih državah vzpostavil skozi zgodovinski razvoj. Glede na prevladujoče ukrepe lahko države uvrstimo v različne modele družinske politike (Kaufmann in drugi, v: Rakar in drugi, 2010, str. 34).

V Raziskavi o vplivih veljavnih ukrepov družinske politike na odločanje za otroke avtorji izpostavljajo štiri modele družinske politike, ki jih je glede na višino finančnih transferjev, ki jih prejmejo družine in zaposlene matere, oblikovala Anne Gauthier (v Rakar in drugi, 2010, str. 34–35):

- pro-družinski/pro-natalistični model, v katerem so države, ki namenjajo visoke finančne transferje družinam in imajo zelo dobro razvit sistem otroškega varstva (Francija);
- pro-družinski/neintervencionistični model, v katerem je družinsko življenje zasebna zadeva in zato družinam namenjajo malo finančnih transferjev in imajo slabo razvit sistem otroškega varstva (Velika Britanija);
- pro-egalitaren model, v katerem je poudarek na enakosti med spoloma, kvaliteti izobraževanja otrok z dobro razvito infrastrukturo na zelo visoki ravni (Švedska);
- pro-tradicionalen model, v katerem je poudarek na tradicionalnem družinskem življenju, kjer je ženska doma in skrbi za družino, sistem otroškega varstva pa je zelo slabo razvit. Samo za tradicionalne oblike družine država namenja visoke

finančne transferje (Nemčija). Za Nemčijo velja omeniti, da so bili v zadnjih letih sprejeti številni ukrepi družinske politike, ki se odmikajo od pro-tradicionalnega modela.

3.1 DRUŽINSKE POLITIKE V EVROPSKI UNIJI

Družinske politike se v državah Evropske unije med seboj zelo razlikujejo, vendar pa je njihov cilj vedno enak, to je podpora družinam. Kljub temu se močno razlikujejo njihovi obsegi. V Mnenju ekonomsko-socialnega odbora beremo, da »celovitejše nacionalne in regionalne politike ter naložbene, izobraževalne, stanovanjske politike in politike zaposlovanja lahko določeno državo članico ali regijo naredijo privlačno za družino in ustvarijo družinam prijazno okolje.« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 1).

Po drugi strani to pomeni, da vse države nimajo enako privlačnih družinskih politik oziroma mehanizmov podpore oziroma so odvisni od nacionalne kulture, običajev in tradicije. Družinske politike niso v pristojnosti Evropske unije, lahko pa ta »sprejme predpise na področjih, ki se nanašajo na usklajevanje družinskega in poklicnega življenja, na področju poklicne enakosti med spoloma in na področju zaščite in razvoja otrok. Evropska unija lahko koristno prispeva k poznavanju demografskih razmer in sprememb ter izmenjavi dobrih praks med državami članicami.« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 1).

Ker za vse evropske države na splošno velja, da si želijo povečati rodnost, bi se morala zato najprej vsa politika »znebiti ideoloških predsodkov in ponuditi sredstva, ki bi posameznikom dejansko omogočala, da si ustvarijo družino s toliko otroki, kolikor si jih želijo.« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 1). To pomeni, da bi morale vse države znotraj svojih kultur in običajev najti način, kako zagotoviti ta sredstva, Evropska unija pa bi lahko služila kot zgled dobrih praks.

V Mnenju tudi pojasnijo, da čeprav je stopnja rodnosti pod pragom za menjavo generacij povsod po Evropski uniji, obstajajo nekatere razlike, in sicer »tako glede demografskega stanja v posameznih državah članicah in njihovih različnih regijah kot tudi glede razvoja družinam prijaznih politik. Zaznati je tudi zelo različno gostoto poseljenosti posameznih držav članic: nekatera območja so zelo gosto naseljena, druga opuščena, zaradi česar se zastavljajo vprašanja urejanja prostora in ohranjanja javnih storitev, vključno s tistimi, ki so namenjena družinam.« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 2–3).

To spet kaže na to, da problematika rodnosti presega same ukrepe družinske politike. Zlasti se je to pokazalo, potem ko je Evropo zajela gospodarska kriza. »Gospodarski položaj je v prvi vrsti vplival na zaposlovanje in dohodke številnih gospodinjstev. [...] Večina notranjih politik se neposredno nanaša na družine ali nanje vpliva. To velja za politike na področjih boja proti izključevanju, usposabljanja, stanovanj, javnega prevoza, energije, socialne pomoči, izobraževanja, zaposlovanja itd. To kaže na potrebo po horizontalnem spremljanju teh politik z vidika njihovega vpliva na družine.« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 3).

Celovita družinska politika zajema davčne ukrepe in nadomestila za družine, ukrepe v korist poklicne enakopravnosti med spoloma, storitev za varstvo in nego otrok ter ljudi, ki so odvisni od pomoči, družinskih pravic v okviru sistemov starostnih pokojnin ter možnost usklajevanja družinskega in poklicnega življenja: starševski dopust, skrajšan delovni čas po izbiri. Takšne politike obstajajo v celotni Evropski uniji, čeprav so seveda v vsaki državi različne. Ta raznolikost ni presenetljiva, kajti tradicije, potrebe, družbeni pristopi in celo življenjske filozofije se od države do države razlikujejo. Ne glede na izvor je poleg dejstva, da staršem omogočajo imeti zeleno število otrok in usklajevati družinske odgovornosti s poklicnim in družabnim življenjem, njihov bistven element blaginja otrok na področju morale, zdravja in izobraževanja (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 4).

Nemčija ima med vsemi naštetimi državami najnižjo stopnjo rodnosti, zato je že pred leti »uvedla širokopotezno politiko v prid usklajevanja poklicnega in družinskega življenja v praksi in nedvomno dosegla tudi spremembo miselnosti, saj je veljalo kot precej slabo, če delaš, kadar imaš otroke. Uvedla je: razvitejše sisteme varstva z bolj prilagojenimi urniki ter štirinajstmesečni plačani starševski dopust (nadomestilo znaša dve tretjini plače), hkrati pa je omogočila tudi posebne in usmerjene pomoči za boj proti revščini med otroki s pomočjo dodatka k plači.« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 5).

Na Švedskem so začeli že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja izvajati različne socialne politike, katerih cilj je bil pomoč družinam, pomoč zaposlenim staršem v obliki plačanih starševskih dopustov in delitev pravic očeta in matere do plačanega starševskega dopusta. Predvsem slednje je posebnost Švedske in ostalih skandinavskih držav, saj so za izenačitev pravic mater in očetov naredile res veliko. Rezultati teh politik so »velik delež delovno aktivnih žensk, večja udeležba očetov pri negi majhnih otrok, stopnja rodnosti, ki je višja od povprečja v Evropski uniji, in zmanjšanje revščine med otroki.« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 4). Na splošno velja, da socialne politike na Švedskem »omogočajo boljše usklajevanje poklicnega in družinskega življenja ter lažjo vrnitev na delo po starševskem dopustu.« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 4).

V Veliki Britaniji je družinska politika bolj kot k politikam spolne enakopravnosti usmerjena v boj proti revščini družin in otrok. Politike, ki se s to problematiko ukvarjajo, so tako »vpete v okvir, v katerem prožnost trga dela materam omogoča brez težav najti delo in ta prožnost omogoča tudi odzivanje na zelo heterogena pričakovanja družin« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 5), v katera se država na splošno ne spušča, saj velja, da se država ne sme vmešavati v posameznikove življenjske izbire. Kljub tovrstnim ukrepom na področju zaposlovanja pa velja, da je »stopnja rodnosti žensk, ki so bolj osredotočene na družinsko življenje, približno dvakrat večja od žensk, ki so bolj vpete v poklicno življenje.« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 5).

Za Francijo je značilna stara družinska politika, za katero so značilni »velika in trajna stabilnost, ki ni odvisna od razmerja politične moči, ter kombinacije finančnih nadomestil, pravičnega davčnega režima za družine, določb pokojninskih sistemov, delovnega prava, ki

omogoča posebne plačane dopuste, sistema varstva za otroke od 0 do 3 let in brezplačnega vrtca za otroke, ki so dopolnili tri leta.« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 5). To nacionalno politiko dopolnjujejo departmaji in mesta, in sicer »s številnimi lokalnimi družinskimi politikami, ki se nanašajo na sistem varstva ali pomoči družinam.« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 5). Kot bomo videli v nadaljevanju, sta v Franciji zaradi vseh teh ukrepov, med katerimi je eden od pomembnejših ta, da družinski dodatki niso odvisni od dohodkov, temveč so univerzalni, stopnja zaposlenosti žensk in stopnja rodnosti med najvišjimi v Evropi.

V Mnenju so države glede na politike, ki jih izvajajo, razvrstili v naslednje kategorije (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 7):

- države s skromno družinsko politiko in rodnostjo, ki je nižja od evropskega povprečja;
- države z družinsko politiko, ki ni prilagojena družinam, in rodnostjo, ki je nižja od evropskega povprečja;
- države, v katerih je prispevek za družine, izražen v BDP, nižji ali enak povprečju v EU, kljub temu pa je rodnost višja od povprečja;
- države z močno družinsko politiko in rodnostjo, ki je višja od povprečja EU.

Kot vidimo, družinske politike niso v pristojnosti Evropske unije, lahko pa slednja »kljub temu sprejema predpise na področjih, ki se nanašajo na usklajevanje družinskega in poklicnega življenja, in socialni partnerji se lahko pogajajo o sporazumih, ki bodo postali direktive. [...] Evropska unija lahko sprejema tudi predpise na področju poklicne enakosti med spoloma, ki je ena od sestavin vsake družinske politike, ter na področju zaščite in razvoja otrok.« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 10). Vseeno pa se je treba zavedati, da so članice Evropske unije, kar zadeva družinske politike, samostojne. Tako »člen 9. listine o temeljnih pravicah določa, da je pravica ustvarjanja družine zagotovljena v skladu z nacionalnimi zakoni« (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2011, str. 10), Evropska unija pa lahko, kot sem že pisala, služi predvsem kot zgled dobre prakse.

3.2 DRUŽINSKA POLITIKA V SLOVENIJI

»Pod družinsko politiko razumemo celoto socialnih, ekonomskih, pravnih, pedagoških, zdravstvenih in drugih ukrepov, ki jih država izvaja za večjo kakovost življenja družin in posameznih družinskih članov. Vodenje in izvajanje družinske politike je v Sloveniji zastavljeno resorsko, pri čemer Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike (1993) kot plansko-strateški dokument določa smeri razvoja posameznih delov družinske politike, ki so v pristojnosti različnih ministrstev.« (MDDSZ, 2015).

»Slovenija ima glede na obstoječe ukrepe razmeroma dobro razvito družinsko politiko, ki omogoča usklajevanje družinskega in delovnega življenja, enakost priložnosti med spoloma in horizontalno redistribucijo dohodka v korist posameznikom z otroki z ukrepi, kot so otroški dodatek, davčne olajšave zaradi otrok, porodniški in starševski dopust, denarna pomoč ob rojstvu otroka, starševski dodatek, dodatek za veliko družino, pravica staršev do

skrajšanega delovnega časa in dostopnost do javnih programov za varstvo otrok.« (Stropnik in Šircelj 2008 v: Rakar in drugi, 2010, str. 35).

»Družinska politika v Republiki Sloveniji temelji na vključevanju celotne populacije oziroma usmerjenosti k vsem družinam; na upoštevanju pluralnosti družinskih oblik in različnih potreb, ki iz tega izhajajo; na spoštovanju avtonomnosti družine in individualnosti njenih posameznih članov; na zaščiti otrokovih pravic v družini in družbi ter dajanju prednostnega mesta kakovosti življenja otrok, na zagotavljanju enakih možnosti obeh spolov; na vzpostavljanju raznovrstnih oblik storitev in na omogočanju, da družine izbirajo med različnimi možnostmi; na delnem prispevku družbe k stroškom za vzdrževanje otrok; na dodatnem varstvu družin v specifičnih situacijah in stanjih; na celostnem, integralnem pristopu.« (MDDSZ, 2015).

3.2.1 ZAKONSKE PODLAGE DRUŽINSKE POLITIKE

»Zakonodajni temelj družinske politike v Sloveniji je Ustava Republike Slovenije, v kateri je zapisano, da država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere (53. člen), poleg tega pa državljanom zagotavlja svobodno odločanje o rojstvih otrok (55. člen). Vodenje družinske politike je v Sloveniji zastavljeno resorsko, pri čemer Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v Republiki Sloveniji (1993) kot pomemben plansko-strateški dokument določa smeri razvoja posameznih delov družinske politike, ki pa so v pristojnosti različnih ministrstev. Prvotni namen resolucije je izboljšati socialno-ekonomski položaj družin z otroki in s tem omogočiti rojstvo zaželenega števila otrok. Poudarek je na horizontalni enakosti, to je čim večji enakosti družin s podobnim lastnim dohodkom, a različnimi potrebami zaradi različnega števila vzdrževanih otrok.« (Rakar idr., 2010, str. 36).

»V resoluciji je družinska politika opredeljena kot celota socialnih, ekonomskih, pravnih, pedagoških, zdravstvenih, fiskalnih in drugih ukrepov, ki jih določen politično-administrativni sistem izvaja, da bi posredno ali neposredno vplival na življenjske pogoje družin oziroma njenih članov, njihov nastanek in razvoj. V širšem smislu pa pomeni družinska politika vključitev družinske dimenzije tudi v socialno, kulturno, ekonomsko, urbanistično, ekološko in druge politike, pri katerih je družina posredni subjekt posameznih ukrepov. V okviru družinske politike je treba te ukrepe spremljati, proučevati ter do določene mere tudi koordinirati.« (Rakar idr., 2010, str. 36).

V resoluciji je določeno, da družinska politika v Republiki Sloveniji temelji na naslednjih načelih (Rakar idr., 2010, str. 36–37):

- na vključevanju celotne populacije oziroma na usmerjenosti k vsem družinam,
- na upoštevanju pluralnosti družinskih oblik in različnih potreb, ki iz tega izhajajo,
- na spoštovanju avtonomnosti družine in individualnosti njenih posameznih članov,
- na promoviranju enakih možnosti obeh spolov,
- na vzpostavljanju raznovrstnih oblik storitev in na omogočanju, da družine izbirajo med različnimi možnostmi,

- na delnem prispevku družbe k stroškom za vzdrževanje otrok,
- na dodatnem varstvu družin v specifičnih situacijah in stanjih,
- na celostnem, integralnem pristopu.

V resoluciji o temeljih oblikovanja družinske politike v Republiki Sloveniji je zapisano, da je »temeljni cilj družinske politike v Republiki Sloveniji ustvarjanje pogojev za izboljšanje kakovosti življenja vseh družin in enake možnosti osebnega razvoja vseh članov družine.«

3.2.2 UKREPI DRUŽINSKE POLITIKE

V Sloveniji obstajajo različni ukrepi družinske politike, ki pomembno vplivajo na kakovost življenja družin:

- urejenost otroškega varstva,
- stanovanjska politika,
- davčne olajšave,
- usklajevanje delovnega in družinskega življenja.

Temeljni in najpomembnejši ukrepi s finančnega vidika, ki neposredno vplivajo na prihodek družin, izhajajo iz Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. Zakon o starševskem varstvu je razdeljen na dva sklopa pravic: na pravice iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo in na pravice do družinskih prejemkov, ki jih bom podrobneje opisala v 4. poglavju.

Urejenost otroškega varstva

Organizacijo predšolskega varstva v Sloveniji urejata:

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) (Ur. I. RS 16/2007) in
- Zakon o vrtcih (Zvrt) (Ur. I. RS 100/2005).

»Slovenija ima enoten sistem predšolske vzgoje, za organizacijo in izvedbo predšolske vzgoje so zadolženi javni in zasebni vrtci. Zasebnim vrtcem je s strani občine lahko dodeljena koncesija, kar jih umešča v javno mrežo, zanje pa potem veljajo enaki pogoji kot za javne vrtce. Vrtec lahko varstvo otrok organizira tudi v vzgojno-varstveni družini, ko obstaja potreba in interes staršev ali ko je premalo prostih mest v javnem vrtcu. Prav tako lahko vrtci organizirajo občasno varovanje otrok na domu.« (Rakar idr., 2010, str. 61–62).

»Programi predšolske vzgoje se po zakonu financirajo iz javnih sredstev, sredstev ustanovitelja, plačil staršev ter donacij in drugih virov. Znesek plačila staršev določi občina na osnovi cene programa, v katerega je vključen otrok, na podlagi razvrstitve družine v dohodkovni razred ter upoštevajoč premoženje družine. Starši imajo možnost, da lahko s posebno vlogo zaprosijo za znižanje plačila vrtca.« (Rakar idr., 2010, str. 62).

Stanovanjska politika

Velik problem za mlade družine pri nas predstavlja skoraj neobstoječa oziroma minimalna stanovanjska politika. »Pri nas so neprofitna socialna stanovanja in stanovanjske subvencije glavni instrumenti stanovanjske socialne politike, ki temeljijo na zelo strogih kriterijih po principu preverjene potrebe, in ne zadoščajo potrebam.« (Rakar idr., 2010, str. 67).

V postopku za pridobitev neprofitnih socialnih stanovanj imajo prednost ranljive skupine, kot so družine z več otroki, družine z manjšim številom zaposlenih, mladi in mlade družine, invalidi in družine z invalidnim članom. Neprofitnim stanovanjskim organizacijam so za gradnjo neprofitnih stanovanj namenjena javna stanovanjska posojila pod okriljem Stanovanjskega sklada Republike Slovenije, gradnja stanovanj pa ne zadošča potrebam, saj povpraševanje daleč presega ponudbo (Rakar idr., 2010, str. 67–68).

Davčne olajšave

V zakonu o dohodnini (UR. I. RS št. 54/2004) je opredeljeno, pod kakšnimi pogoji se lahko otroke kot vzdrževane člane gospodinjstva uveljavlja za zmanjšanje letne davčne osnove (2. poglavje zakona). Iz 114. člena je razvidno, da višina davčne olajšave narašča za vsakega nadaljnjega otroka. Od leta 2010 je v 5. členu Zakona o davkih na motorna vozila določeno, da so družine s tremi ali več otroki oproščene plačila davka na motorna vozila za vozila, ki so kupljena za prevoz družin (Rakar idr., 2010, str. 66).

Usklajevanje delovnega in družinskega življenja

»Usklajevanje dela in družinskega življenja je eden najpomembnejših pogojev za uveljavljanje enakih možnosti obeh spolov v družbi, še posebej na področju zaposlovanja na trgu delovne sile. Problem pri usklajevanju zasebnih in poklicnih obveznostih se kaže pri porabi in delitvi časa, upoštevanju zasebnih potreb v poklicni sferi in pri usklajevanju potreb zasebnega in družinskega življenja s poklicnimi aktivnostmi.« (Rakar idr., 2010, str. 64).

V Raziskavi o vplivih veljavnih ukrepov družinske politike na odločanje za otroke ugotavljajo, da je »v Sloveniji še vedno zaznati tradicionalno delitev dela na žensko in moško, saj ženske opravijo veliko več neplačanega dela, kot so skrb za gospodinjstvo, vzgoja in varstvo otrok. Podobno ugotavljata tudi Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar (2004, str. 61), da je eden večjih problemov zaposlenih žensk pri nas dvojna obremenjenost s plačanim in neplačanim delom. Za usklajevanje dela in družine je pomembno področje starševskih dopustov in dnevnega otroškega varstva, saj ti ukrepi omogočajo lažje usklajevanje dela in družine.« (Rakar idr., 2010, str. 64). Zakonodaja ščiti varnost zaposlitve matere z ohranitvijo zaposlitve v času starševskega dopusta in s pravico do vrnitve na trg dela po rojstvu otroka. »Pridobitev certifikata družini prijazno podjetje je svetovalni in revizorski postopek, ki pomaga delodajalcem uvajati ukrepe za boljše upravljanje s človeškimi viri, s poudarkom na usklajevanju poklicnega in družinskega življenja zaposlenih.« (Rakar idr., 2010, str. 65).

4 FINANČNI VIDIK UKREPOV DRUŽINSKE POLITIKE V SLOVENIJI

V Sloveniji imamo dobro urejen sistem starševskega varstva in družinskih prejemkov. To področje ureja Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1) (Uradni list RS, št. 26/2014), ki ureja zavarovanje za starševsko varstvo in pravice, ki iz tega izhajajo, družinske prejemke, pogoje in postopek za uveljavljanje posameznih pravic ter druga vprašanja glede izvajanja tega zakona. V nadaljevanju sem natančneje opisala glavna finančna ukrepa s področja starševskega varstva in družinskih prejemkov.

4.1 PRAVICE IZ NASLOVA ZAVAROVANJA ZA STARŠEVSKO VARSTVO

Zavarovanje za starševsko varstvo in pravice, ki iz tega izhajajo, so (ZSDP-1, 14. člen):

- pravica do dopusta (materinski, očetovski, starševski dopust),
- pravica do nadomestila (materinsko, očetovsko, starševsko nadomestilo),
- pravice iz naslova krajšega delovnega časa (krajši delovni čas, pravica do plačila sorazmernega dela prispevkov za socialno varnost do polne delovne obveznosti),
- pravica do plačila prispevkov v primeru štirih ali več otrok (pravica do plačila prispevkov za socialno varnost od minimalne plače do končanega prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka),
- pravica do nadomestila v času odmora za dojenje (eno uro dnevno do 18. meseca starosti).

4.1.1 PRAVICA DO STARŠEVSKEGA DOPUSTA IN NADOMESTILA

Pravica do dopusta in pravica do nadomestila sta soodvisni in se pogojujeta. Prejem nadomestila je vedno odvisen od predhodno priznane pravice do dopusta, zato sem za večjo jasnost združila opise ukrepov. Če zavarovanec izpolnjuje v Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1) našete pogoje, mu pripada v času materinskega dopusta pravica do materinskega nadomestila, v času očetovskega dopusta pravica do očetovskega nadomestila, v času starševskega dopusta pravica do starševskega nadomestila.

Materinski dopust in nadomestilo

»Materinski dopust je dopust, namenjen pripravi na porod, negi in varstvu otroka takoj po porodu ter zaščiti materinega zdravja ob rojstvu otroka in po njem. Pravico do materinskega dopusta ima mati otroka, pod določenimi pogoji pa tudi oče otroka ali druga oseba ali eden od starih staršev otroka. Materinski dopust traja 105 dni. Mati nastopi materinski dopust 28 dni pred predvidenim datumom poroda. Materinski dopust se izrabi v strnjenem nizu v obliki polne odsotnosti z dela.« (MDDSZ, 2015).

Očetovski dopust in nadomestilo

»Očetovski dopust je dopust, namenjen očetom, da bi že v najnežnejši dobi otroka skupaj z mamo sodeloval pri negi in varstvu otroka. Oče ima pravico do očetovskega dopusta v trajanju 90 koledarskih dni, pri čemer mora prvih 15 dni dopusta koristiti do dopolnjenega

šestega meseca otrokove starosti oz. le izjemoma do dvanajstega meseca otrokove starosti (sicer ta del očetovskega dopusta zapade). Drugih 75 dni lahko izrabi najdlje do tretjega leta starosti otroka. Pravico do očetovskega dopusta ima oče otroka in je neprenosljiva. Očetovski dopust lahko oče koristi v obliki polne ali delne odsotnosti z dela. Za 15 dni očetovskega dopusta, ki jih oče izrabi do dopolnjenega šestega oz. dvanajstega meseca otrokove starosti, mu država zagotavlja očetovsko nadomestilo, za druge dni očetovskega dopusta, ki jih lahko izrabi do tretjega leta starosti otroka, mu država zagotavlja plačilo prispevkov za socialno varnost od minimalne plače.« (MDDSZ, 2015).

Starševski dopust in starševsko nadomestilo

»Starševski dopust je namenjen nadaljnji negi in varstvu otroka neposredno po poteku materinskega dopusta. Pravico ima eden od staršev otroka, oba starša, pod določenimi pogoji pa tudi druga oseba oziroma eden od starih staršev otroka. Vsak od staršev ima pravico do starševskega dopusta v trajanju 130 dni, pri čemer lahko mati na očeta prenese 100 dni starševskega dopusta, 30 dni pa je neprenosljivih. Oče lahko prenese na mater 130 dni starševskega dopusta. Eden od staršev ga izrabi neposredno po izteku materinskega dopusta. Del starševskega dopusta (največ 75 dni) lahko starša tudi preneseta in izrabita najkasneje do končanega prvega razreda osnovne šole otroka.« (MDDSZ, 2015).

4.1.2 PRAVICA IZ NASLOVA KRAJŠEGA DELOVNEGA ČASA

Pravico do dela s krajšim delovnim časom zaradi starševstva ima (MDDSZ, 2015):

- eden od staršev, ki neguje in varuje otroka, in sicer do tretjega leta starosti otroka;
- eden od staršev, ki neguje in varuje težje ali zmerno gibalno oviranega otroka ali zmerno ali težje duševno prizadetega otroka, in sicer tudi po tretjem letu starosti otroka, vendar največ do 18. leta starosti otroka;
- eden od staršev, ki neguje in varuje najmanj dva otroka, do končanega prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka, pri čemer je eno leto izrabe pravice neprenosljivo za vsakega od staršev.

»Krajši delovni čas mora obsegati najmanj polovično tedensko delovno obveznost. To pravico starš pridobi pri svojem delodajalcu. Na centru za socialno delo pa lahko uveljavlja pravico do plačila sorazmernega dela prispevkov za socialno varnost do polne delovne obveznosti. Delodajalec mu zagotavlja pravico do plače po dejanski delovni obveznosti, Republika Slovenija pa mu zagotavlja do polne delovne obveznosti plačilo prispevkov za socialno varnost od sorazmernega dela minimalne plače.« (MDDSZ, 2015).

4.1.3 PRAVICA DO PLAČILA PRISPEVKOV V PRIMERU VAROVANJA ŠTIRIH ALI VEČ OTROK

»Pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva v primeru štirih ali več otrok pripada enemu od staršev, ki zapusti trg dela zaradi nege in varstva štirih ali več otrok. Eden od staršev, ki se za to odloči, ima pravico do plačila prispevkov za socialno varnost od minimalne plače do končanega prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka.« (MDDSZ, 2015).

4.1.4 PRAVICA DO NADOMESTILA V ČASU ODMORA ZA DOJENJE

»Pravica do nadomestila v času odmora za dojenje (Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji (ZUTPG) – od 1. 9. 2014) znaša eno uro dnevno do 18. meseca starosti. Pravico pridobimo na podlagi potrdila specialista pediatra: do devetega meseca z nadomestilom v višini 1/8 vrednosti minimalne plače (po ZUTPG) ter od 9 do 18 meseca s plačilom prispevkov za socialno varnost od sorazmernega dela vrednosti minimalne plače brez nadomestila (po ZUTPG).« (MDDSZ, 2015).

4.1.5 SKUPNO GIBANJE FINANČNIH IZDATKOV

Največji delež finančnih izdatkov iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo se nameni za starševska nadomestila. Iz Tabele 1 je razvidna tudi konstantna rast izplačanih sredstev pri vseh izdatkih z izjemo padca izdatkov za starševska nadomestila v letu 2014. Padeč izdatkov za starševska nadomestila je posledica manjšega števila upravičencev (rojstev) kot tudi ukrepov sprejetja Zakona za uravnoteženje javnih financ (ZUJF) sredi leta 2012, ki znižuje očetovsko in starševsko nadomestilo na 90 % predhodne plače.

Tabela 1: Skupna višina izplačanih sredstev za iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo in število upravičencev po letih

PRAVICE IZ NASLOVA ZAVAROVANJA ZA STARŠEVSKO VARSTVO	Izplačana sredstva (v EUR)				Upravičenci			
	2008	2010	2012	2014	2008	2010	2012	2014
Starševska nadomestila	249,774.467	292,023.555	294,019.934	243,940.353	20.959	22.493	22.086	20.643
Plačilo prispevkov zaradi dela s krajšim delovnim časom	5,191.430	9,541.329	11,722.417	15,307.881	5.541	8.979	11.001	12.457
Plačilo prispevkov zaradi varovanja 4 ali več otrok	1,928.932	3,175.976	4,087.476	4,321.803	997	1.301	1.640	1.527
SKUPAJ	256,894.829	304,740.860	309,829.827	263,570.037	27.497 ¹	32.773 ¹	34.727 ¹	34.627 ¹

Vir: MDDSZ (2015), lastni izračun

¹Podatek o skupnem številu upravičencev je lahko napačen, saj ne upošteva možnosti, da ima lahko upravičenec hkrati več pravic.

Največjo rast izplačil je opaziti pri plačilu prispevkov zaradi dela s krajšim delovnim časom, saj se je v proučevanem obdobju skoraj potrojilo. Pri tem se je število upravičencev podvojilo, iz česar lahko sklepamo, da je to lahko posledica finančne krize in so starši v večji meri izkoriščali to svojo pravico. Na rast tega izdatka je zelo vplivala tudi rast minimalne plače, ki je najbolj poskočila marca 2010, in sicer kar za 23 %. Konstantna rast tako izplačil kot tudi števila upravičencev je razvidna tudi za pravico za plačilo prispevkov zaradi varovanja 4 ali več otrok.

4.2 DRUŽINSKI PREJEMKI

Vrste družinskih prejemkov (ZSDP-1, 62. člen):

- starševski dodatek (mesečni prejemek, ki traja 365 dni od rojstva otroka);
- pomoč ob rojstvu otroka (enkratni prejemek);
- otroški dodatek (mesečni prejemek – za dobo enega leta – za otroke do 18. leta starosti);
- dodatek za veliko družino (enkratni letni prejemek za družine s tremi ali več otroki);
- dodatek za nego otroka (mesečni prejemek, dokler trajajo razlogi oziroma do otrokovega 18. oziroma 26. leta starosti);
- delno plačilo za izgubljeni dohodek (mesečni prejemek – dokler trajajo razlogi oziroma do otrokovega 18. leta starosti).

4.2.1 STARŠEVSKI DODATEK

Starševski dodatek je denarna pomoč staršem, kadar po rojstvu otroka niso upravičeni do starševskega nadomestila po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1). Mati ima pravico do starševskega dodatka 77 dni od rojstva otroka. Oče ali druga oseba ima pravico do starševskega dodatka v trajanju, kot ga ima mati, zmanjšanem za toliko dni, kolikor je mati to pravico že izrabila. Po 77. dnevu od rojstva otroka pa ima pravico do starševskega dodatka smiselno pod enakimi pogoji eden od staršev. Pravica v polnem obsegu traja 365 dni od rojstva otroka. (ZSDP-1, 66. člen). Starševski dodatek znaša 252,04 evra mesečno (ZSDP-1, 63. člen).

4.2.2 POMOČ OB ROJSTVU OTROKA

Pomoč ob rojstvu otroka je enkratni denarni prejemek, namenjen nakupu opreme za novorojenca. Premoženjski cenzus za pravico do pomoči ob rojstvu otroka je postavljen na raven 6. razreda otroškega dodatka, kar znaša 64 % povprečnega mesečnega dohodka na družinskega člana oz. 643,46 EUR na družinskega člana. Pomoč ob rojstvu otroka znaša 280 EUR (ZSDP-1, 68. člen).

4.2.3 OTROŠKI DODATEK

Otroški dodatek je dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka (ZSDP-1, 70. člen). Pravica do otroškega dodatka se prizna največ za dobo enega leta (ZSDP-1, 75. člen). Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS) v 22. členu določa, da ima pravico do otroškega dodatka eden od staršev oziroma druga oseba za

otroka do 18. leta starosti, če izpolnjuje tudi druge pogoje po zakonu, ki ureja družinske prejemke.

»Pravica do otroškega dodatka se uveljavlja v 30 dneh po rojstvu otroka in se prizna z mesecem otrokovega rojstva za dobo največ enega leta. Višina otroškega dodatka se določi glede na uvrstitev družine v dohodkovni razred, ki je določen v odstotku od povprečne mesečne plače vseh zaposlenih v Republiki Sloveniji za koledarsko leto pred vložitvijo zahteve. Glede na število otrok se skupna višina otroškega dodatka določi za vse otroke, ki so upravičeni do otroškega dodatka, tako da se seštejejo posamezni zneski otroških dodatkov za vsakega otroka, in sicer do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2 odstotka bruto proizvoda.« (MDDSZ, 2015).

Tabela 2: Otroški dodatek glede na uvrstitev v dohodkovni razred za leto 2015

Dohodkovni razred	Povprečni mesečni dohodek na osebo v % povprečne mesečne NETO plače ali v EUR	Znesek otroškega dodatka za otroke do konca osnovne šole ali do 18. leta (v EUR)		
		1. otrok	2. otrok	3. in naslednji otrok
1.	do 18 % ali do 180,97€	114,3	125,7	137,18
2.	18 % do 30 % ali 180,97 € do 301,62 €	97,73	108	118,28
3.	30 % do 36 % ali 301,62 € do 361,95 €	74,48	83,25	91,98
4.	36 % do 42 % ali 361,95 € do 422,27 €	58,75	67,03	75,47
5.	42 % do 53 % ali 422,27 € do 532,87 €	43,24	50,45	57,63
6.	53 % do 64 % ali 532,87 € do 643,46 €	27,4	34,29	41,14
7.	64 % do 82 % ali 643,46 € do 824,44 €	/	/	/
8.	82 % do 99 % ali 824,44 € do 995,36 €	/	/	/

Vir: MDDSZ (2015)

»Za otroke, ki živijo v enostarševski družini, se upošteva 30 % povečanje posameznih zneskov otroškega dodatka za vsakega otroka, ki je upravičen do otroškega dodatka, v skladu z uvrstitvijo družine v dohodkovni razred. Če predšolski otrok ni vključen v predšolsko vzgojo v skladu s predpisi, ki urejajo vrtce, se posamezni znesek otroškega dodatka poveča za 20 %.« (MDDSZ, 2015).

4.2.4 DODATEK ZA VELIKO DRUŽINO

»Dodatek za veliko družino je letni prejemek, ki je namenjen družinam s tremi ali več otroki, ki so mlajši od 18 let oziroma dokler so jih starši dolžni preživljati v skladu s predpisi, ki urejajo družinska razmerja (največ 26 let). Pravico do dodatka za veliko družino ima eden od staršev, pod pogojem, da izpolnjuje premoženjski cenzus, ki znaša 64 % povprečnega mesečnega dohodka na družinskega člana oz. 643,46 evra na družinskega člana.« (MDDSZ, 2015). Dodatek za družino s tremi otroki znaša 395 EUR, za družino s štirimi ali več otroki pa 480 EUR. Dodatek za veliko družino se izplača v enkratnem znesku (ZSDP-1, 77. člen).

4.2.5 DODATEK ZA NEGO OTROKA

»Dodatek za nego otroka je pravica, ki jo lahko uveljavlja eden od staršev ali druga oseba za otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo. Do dodatka je upravičen, dokler trajajo razlogi oziroma do otrokovega 18. leta starosti, po 18. letu pa, če so ga starši dolžni preživljati v skladu s predpisi, ki urejajo družinska razmerja. Dodatek za nego otroka je mesečni prejemek, ki znaša 100 EUR (ZSDP-1, 79. člen). Za otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka ali otroka z določenimi boleznimi iz seznama hudih bolezni pa 200 EUR.« (MDDSZ, 2015).

4.2.6 DELNO PLAČILO ZA IZGUBLJENI DOHODEK

Delno plačilo za izgubljeni dohodek je osebni prejemek, ki ga prejme eden od staršev ali druga oseba, kadar prekine delovno razmerje ali začne delati krajši delovni čas zaradi nege in varstva otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka ali otroka z boleznijo iz seznama hudih bolezni. Eden od staršev prejema nadomestilo plače v višini 734,15 EUR mesečno (če dela s krajšim delovnim časom od polnega, mu pripada sorazmerni del delnega plačila za izgubljeni dohodek), po zakonu pa mu pripada tudi dodatek za nego otroka. (ZSDP-1, 83.člen) Pravica do delnega plačila za izgubljeni dohodek pa je namenjena tudi enemu od staršev, ki doma neguje in varuje dva ali več otrok z zmerno oziroma težjo motnjo v duševnem razvoju ali zmerno oziroma težjo gibalno oviranostjo. Eden od staršev je lahko upravičen do delnega plačila najdlje do dopolnjenega 18. leta starosti otroka (MDDSZ, 2015).

4.2.7 SKUPNO GIBANJE FINANČNIH IZDATKOV

Največji delež finančnih izdatkov iz naslova družinskih prejemkov se nameni za otroški dodatek. Iz Tabele 3 je razvidno padanje izplačanih sredstev od leta 2010, kar je posledica ukrepov sprejetja ZUJF sredi leta 2012. Podobno je razvidno, da se je število upravičencev do otroškega dodatka opazno zmanjševalo skozi vsa proučevana leta. V letu 2014 tako beležimo najnižje število upravičencev. Predvsem se je višina izplačil občutno znižala v letu 2012, ko je vlada RS z ZUJF za 10 % znižala otroški dodatek v 5. in 6. dohodkovnem razredu ter ga hkrati ukinila v 7. in 8. dohodkovnem razredu. Tudi pomoč ob rojstvu otroka je v letih 2012 in 2014 prejemale precej manjše število upravičencev. Iz podatkov je razvidno, da se je v skladu z zgornjo ugotovitvijo tudi višina izplačanih sredstev v tem obdobju občutno zmanjšala. To je predvsem posledica sprejetja ZUJF, ki je v letu 2012 določil premoženjski cenzus prej univerzalnega dodatka.

Za področje pravice do starševskega dodatka lahko ugotovim, da v letih od 2008 do 2012 v proučevanih kategorijah na tem področju ni prihajalo do zelo velikih sprememb ne pri številu upravičencev in ne pri izplačanih sredstvih. Opazneje se je število upravičencev do starševskega dodatka povečalo v zadnjem proučevanem letu 2014, v katerem ugotavljam tudi znatno povečanje višine izplačanih sredstev glede na ostala leta. Iz prikaza pravice do dodatka za veliko družino vidimo, da se število upravičencev do dodatka spreminja iz leta v leto. Najmanjše število upravičencev je ugotovljeno v zadnjem proučevanem letu 2014.

Glede višine izplačanih sredstev pa je zanimivo, da so izplačila na tem področju sorazmerno podobnih višin zneskov, in to kljub uvedbi cenzusa (ZUJF) v letu 2012.

Iz Tabele 3 je razvidno tudi, da je bilo v merjenih letih število upravičencev do dodatka za nego otroka dokaj podobno. Glede višine izplačanih sredstev v proučevanih letih pa lahko poleg dokaj podobnih višin izplačanih zneskov opazimo še, da so se izplačila vseskozi povečevala. Število upravičencev do delnega plačila za izgubljeni dohodek se je od leta 2008 vseskozi povečevalo. Sorazmerno s tem je tudi na področju izplačanih sredstev višina letih vsako proučevano leto višja.

Tabela 3: Skupna višina izplačanih sredstev za družinske prejemke in število upravičencev po letih

DRUŽINSKI PREJEMKI	Izplačana sredstva (v EUR)				Upravičenci			
	2008	2010	2012	2014	2008	2010	2012	2014
Starševski dodatek	6.299.921	6.179.958	6.312.779	9.221.143	2.961	2.747	2.624	3.163
Pomoč ob rojstvu otroka	5.721.131	6.404.931	4.322.425	4.432.599	21.111	21.792	15.108	15.533
Otroški dodatek	275.828.480	289.642.826	249.535.863	217.624.215	376.802	374.466	283.361	238.325
Dodatek za veliko družino	10.699.058	11.854.758	11.463.344	10.324.622	28.830	30.001	28.325	25.241
Dodatek za nego otroka	7.588.231	8.253.498	8.497.020	8.534.573	5.957	5.992	6.043	6.056
Delno plačilo za izgubljeni dohodek	2.954.296	3.656.056	5.154.952	6.681.436	488	577	667	712
SKUPAJ	309.091.117	325.992.027	285.286.383	256.818.588	436.149	435.575	336.128	289.030

Vir: MDDSZ (2015), lastni izračun

5 UGOTOVITVE PRIMERJALNE ANALIZE FINANČNIH VIDIKOV DRUŽINSKIH POLITIK V SLOVENIJI IN IZBRANIH DRŽAVAH EU

Pomembno dejstvo je, da so temeljni ukrepi na področju izdatkov za starševsko varstvo v izbranih državah dokaj podobni. To dejstvo pa ne drži za ukrepe na področju družinskih prejemkov, kjer ima vsaka država različne ukrepe. Za kakovostnejše razumevanje posebnosti in razlik med državami na področju družinskih prejemkov bom zato v tem delu diplomskega dela podrobneje opisala vse obstoječe ukrepe.

5.1 DRUŽINSKA POLITIKA V FRANCIJI

5.1.1 RODNOST

V letu 2013 je celotna stopnja rodnosti v Franciji znašala 2,0 otroka na žensko, kar je več kot v letu 1995, vendar še zmeraj precej manj kot v letu 1970 (OECD, 2015).

Tabela 4: Francija – Primerjava celotne stopnje rodnosti v letih 1970, 1995 in 2013

Država	Letna vrednost povprečnega števila živorojenih otrok na žensko v letih 1970, 1995 in 2013		
	1970	1995	2013
Francija	2,5	1,7	2,0

Vir: OECD (2015)

5.1.2 IZDATKI ZA SOCIALNO VARNOST IN DRUŽINSKO POLITIKO

Francija je v letu 2012 namenila za izdatke za socialno varnost 31,3 % BDP. Od tega je delež, namenjen ukrepom družinske politike, znašal 2,5 % BDP. Iz Tabele 14 je razvidno, da so se skupni izdatki za socialno varnost v Franciji precej povečali, vendar se je delež, namenjen ukrepom družinske politike, zmanjšal (Eurostat, 2015).

Tabela 5: Francija – Primerjava deleža BDP, namenjenega za izdatke za socialno varnost in družinsko politiko v letih 1996, 2005 in 2012

Država	Izdatki za socialno varnost [% BDP]			Delež, namenjen družinski politiki [% BDP]		
	1996	2005	2012	1996	2005	2012
Francija	28,3	28,7	31,3	2,8	2,4	2,5

Vir: Eurostat (2015)

5.1.3 STARŠEVSKO VARSTVO

V Franciji sta tako mati kot oče upravičena do 26 tednov starševskega dopusta, ki pa v povprečju krije le 18,4 % predhodne neto plače. Starševski dopust se lahko izkoristi do otrokovega tretjega leta starosti. Dolžina materinskega dopusta je zakonsko določena v dolžini 16 tednov in se mora koristiti vsaj dva tedna pred rojstvom. Materi, ki rodi več otrok hkrati ali ima prezgodnji porod, se dopust podaljša za 12 tednov. Materi, ki rodi tretjega in vsakega nadaljnjega otroka, se materinski dopust podaljša za 24 tednov. Očetovski dopust traja maksimalno 2 tedna oziroma 11 delovnih dni. Dopust je treba izkoristiti do otrokovega 4. meseca starosti (International Review on Leave Policies and Related Research, 2015, str. 137–142).

Višina materinskega nadomestila je določena s 100 % predhodne neto plače oziroma maksimalno 3.170 EUR, kar znaša 145 % povprečne neto plače v Franciji. Za očetovsko nadomestilo veljajo enaka pravila kot za materinsko. Za zaposlene v javnem sektorju in nekatera podjetja maksimalna višina nadomestila ne velja. Materinsko nadomestilo se krije iz naslova zdravstvenega zavarovanja (15,45 % bruto plače) (International Review on Leave Policies and Related Research, 2015, str. 137–142).

5.1.4 DRUŽINSKI PREJEMKI

V Franciji poznajo dve različni obliki družinskih prejemkov, prva je za male in druga za večje družine. Posebnost Francije je, da ima veliko število različnih ukrepov na področju družinskih prejemkov (European Commission-Employment, Social Affairs and Inclusion, 2015):

- Dodatek ob rojstvu znaša 927,71 EUR in ob posvojitvi 1855,42 EUR in je enkratni znesek.
- Družinski dodatek znaša 169 EUR in se spreminja glede na dohodek družine. Osnovni dodatek znaša 185,54 EUR na mesec in se spreminja glede na dohodek družine, izplačuje se za otroke mlajše od 3 let.
- Stanovanjski dodatek je odvisen od dohodka, velikosti gospodinjstva, poklicnega položaja in geografske lokacije.
- Dodatek za šolske potrebščine znaša od 362,63 EUR do 395,90 EUR glede na starost otroka, namenjen pa je otrokom od 6. do 18. leta.
- Dnevni dodatek za starševsko prisotnost je namenjen staršem, ki skrbijo za otroka s posebnimi potrebami in ki je mlajši od 20 let. Dodatek znaša 42,92 EUR, za enostarševsko družino pa dodatek znaša 51 EUR.
- Dodatek za posebno izobraževanje za otroke s posebnimi potrebami znaša 129,31 EUR na mesec in se spreminja glede na potrebe otroka.
- Dodatek za nego otroka po izbiri se spreminja glede na starost otroka, tip otroškega varstva in dohodek staršev.

Otroški dodatek se v Franciji izplača, če se vzdržuje več kot enega otroka. Višina otroškega dodatka ni odvisna od dohodkov. Za prvega otroka Francija ne izplačuje otroškega dodatka, znesek za drugega otroka znaša 153 EUR, za tretjega 357 EUR in za četrtega 542 EUR. Do

otroškega dodatka so upravičeni otroci do 20. leta starosti (Institute for Family Policies, 2014).

5.2 DRUŽINSKA POLITIKA V NEMČIJI

5.2.1 RODNOST

Celostna stopnja rodnosti je v Nemčiji v letu 2013 znašala 1,4 otroka na žensko (OECD, 2015), kar je precej manj od meje za obnovo generacij (2,08), in se ni bistveno povečala od leta 1995.

Tabela 6: Nemčija – Primerjava celotne stopnje rodnosti v letih 1970, 1995 in 2013

Država	Letna vrednost povprečnega števila živorojenih otrok na žensko v letih 1970,1995 in 2013		
	1970	1995	2013
Nemčija	2,0	1,2	1,4

Vir: OECD (2015)

5.2.2 IZDATKI ZA SOCIALNO VARNOST IN DRUŽINSKO POLITIKO

Nemčija je v letu 2012 namenila za izdatke za socialno varnost 27,4 % BDP. Od tega je delež, namenjen družinski politiki, znašal 3,1 % BDP, kar je občutno povečanje glede na leto 1996 (Eurostat, 2015).

Tabela 7: Nemčija – Primerjava deleža BDP, namenjenega za izdatke za socialno varnost in družinsko politiko v letih 1996, 2005 in 2012

Država	Izdatki za socialno varnost [% BDP]			Delež, namenjen družinski politiki [% BDP]		
	1996	2005	2012	1996	2005	2012
Nemčija	27,6	27,8	27,4	2,8	3,0	3,1

Vir: Eurostat (2015)

5.2.3 STARŠEVSKO VARSTVO

V Nemčiji pripada enemu od staršev 12 mesecev starševskega dopusta, ki si ga starša lahko sporazumno razdelita, vendar mora oče izkoristiti najmanj 2 meseca. V primeru, da je eden od staršev, ki koristi starševski dopust, zaposlen za krajši delovni čas, se lahko starševski dopust podaljša na 24 mesecev. Posebnost Nemčije je, da nima ločeno urejenega očetovskega dopusta in nadomestila, ampak je ta del starševskega dopusta in nadomestila. V letu 2015 so bile uvedene spremembe na področju starševskega dopusta, saj lahko mama in oče starševski dopust koristita hkrati ali v največ treh ločenih intervalih (prej dveh ločenih intervalih) do otrokovega 8. leta starosti (prej do tretjega leta). Materinski dopust znaša 14

tednov, 6 tednov pred rojstvom in 8 tednov po rojstvu (obvezno). V primeru več rojstev ali prezgodnjega rojstva se lahko dopust podaljša na 12 tednov po rojstvu (International Review on Leave Policies and Related Research, 2015, str. 143–150).

Starševsko in materinsko nadomestilo znaša 67 % predhodne neto plače, minimalno 300 EUR oziroma maksimalno 1.800 EUR na mesec, kar znaša 69 % povprečne neto plače v Nemčiji. Starševsko in materinsko nadomestilo je v večini strošek delodajalca. Država krije le obveznih 13 EUR na dan (iz zdravstvenega zavarovanja), razliko do polnega nadomestila plače krije delodajalec, kar je zagotovo posebnost Nemčije (International Review on Leave Policies and Related Research, 2015, str. 143–150).

5.2.4 DRUŽINSKI PREJEMKI

V Nemčiji poznajo več različnih ukrepov družinskih prejemkov, najpomembnejša sta otroški in starševski dodatek. V Nemčiji znaša otroški dodatek, ki ni vezan na dohodek družine, za prvega otroka 184 EUR, za drugega 184 EUR in za tretjega 190 EUR. Za četrtega in vsakega nadaljnjega otroka znaša otroški dodatek 215 EUR. Otroški dodatek pripada vsakemu otroku do 18. leta starosti. V primeru brezposelnosti otoka se podaljša do 21. leta in v primeru šolanja otroka do 25. leta starosti.

Starševski dodatek lahko prejme eden od staršev ali oba starša skupaj, vendar oba skupaj največ za dobo 12 mesecev. Starševski dodatek znaša najmanj 300 in največ 1.800 EUR na mesec. Družine z majhnimi otroki prejmejo dodatek za brata ali sestro v povprečni višini 75 EUR. Starši, ki svoje otroke ne vključijo v sistem otroškega varstva, prejmejo 150 EUR na mesec (European Commission-Employment, Social Affairs and Inclusion, 2015).

5.3 DRUŽINSKA POLITIKA V VELIKI BRITANIJI

5.3.1 RODNOST

Celostna stopnja rodnosti v Veliki Britaniji je v letu 2013 znašala 1,8 otroka na žensko in se ni bistveno povečala od leta 1995 (OECD, 2015).

Tabela 8: Velika Britanija – Primerjava celotne stopnje rodnosti v letih 1970, 1995 in 2013

Država	Letna vrednost povprečnega števila živorojenih otrok na žensko v letih 1970,1995 in 2013		
	1970	1995	2013
Velika Britanija	2,4	1,7	1,8

Vir: OECD (2015)

5.3.2 IZDATKI ZA SOCIALNO VARNOST IN DRUŽINSKO POLITIKO

Velika Britanija je v letu 2012 namenila za izdatke za socialno varnost 28,5 % BDP. Od tega je delež, namenjen družinski politiki, znašal 3,1 % BDP, kar je več kot podvojitev glede na leto 2005 (Eurostat, 2015). Za Veliko Britanijo je od leta 1990 (Priloga 1) značilno precejšnje nihanje izdatkov za družinsko politiko. Opazimo lahko večji skok v letih 2006 in 2007, in sicer kar za 1,1 % BDP.

Tabela 9: Velika Britanija – Primerjava deleža BDP, namenjenega za izdatke za socialno varnost in družinsko politiko v letih 1996, 2005 in 2012

Država	Izdatki za socialno varnost [% BDP]			Delež, namenjen družinski politiki [% BDP]		
	1996	2005	2012	1996	2005	2012
Velika Britanija	24,4	24,3	28,5	2,2	1,5	3,1

Vir: Eurostat (2015)

5.3.3 STARŠEVSKO VARSTVO

V Veliki Britaniji so do starševskega dopusta in nadomestila upravičeni le zaposleni, ki izpolnjujejo določene pogoje. Vsakemu od staršev pripada pravica do 18 tednov starševskega dopusta na otroka, ki pa ni prenosljiva. Koristi se lahko v več delih, vendar ne več kot 4 tedne na leto, do otrokovega 18. leta. Starševski dopust ni plačan (International Review on Leave Policies and Related Research, 2015, str. 330–336).

Materinski dopust traja 52 tednov in se lahko začne koristiti najprej 11 tednov pred predvidenim datumom poroda. Obvezno je koristiti dopust vsaj 2 tedna po rojstvu. Očetovski dopust traja 2 tedna in mora biti izkoriščen do otrokovega 2 meseca starosti.

Do materinskega nadomestila so upravičene samo zaposlene matere, in sicer prvih 6 tednov. Upravičene so do prejema 90 % predhodne neto plače, nadaljnjih 33 tednov se nadomestilo zniža do največ 194 EUR na teden, kar znaša 32 % povprečne neto plače v Veliki Britaniji. Preostalih 13 tednov materinskega dopusta je neplačanih. Materinsko nadomestilo izplačujejo delodajalci, ki lahko zahtevajo, da jim država povrne stroške. Zanimiv je podatek, da kar 11 % mater v Veliki Britaniji ni upravičenih do nobenega nadomestila. Očetovsko nadomestilo znaša 90 % predhodne neto plače, vendar največ 194 EUR na teden, kar znaša 32 % povprečne neto plače v Veliki Britaniji. Nadomestilo plača delodajalec, ki lahko zahteva povrnitev stroškov (International Review on Leave Policies and Related Research, 2015, str. 330–336).

5.3.4 DRUŽINSKI PREJEMKI

V Veliki Britaniji je najpomembnejši ukrep na področju družinskih prejemkov otroški dodatek, staršem pa država omogoča tudi davčni odbitek. Otroški dodatek za prvega otroka znaša 107 EUR, za drugega in vse nadaljnje otroke pa 71 EUR. Pomembno je, da otroški dodatek ni odvisen od višine dohodka. Otroški dodatek je denarni prejemek, ki pripada otrokom, mlajšim od 16 let ali mlajšim od 20 let (v primeru šolanja) (European Commission-Employment, Social Affairs and Inclusion, 2015).

V Veliki Britaniji v sklop družinskih prejemkov spada tudi davčni odbitek za otroke. Gre za plačilo, ki je vezano na dohodek in je namenjeno v podporo družinam z otroki. Do davčnega odbitka so upravičeni tisti, ki vzdržujejo enega ali več otrok, mlajših od 16 oziroma od 20 let v primeru šolanja. Osnovni znesek znaša 769 EUR na leto in se spreminja glede na dohodek (European Commission-Employment, Social Affairs and Inclusion, 2015).

5.4 DRUŽINSKA POLITIKA NA ŠVEDSKEM

5.4.1 RODNOST

Celotna stopnja rodnosti na Švedskem je v letu 2013 znašala 1,9 otroka na žensko, kar je enako kot v letu 1970 (»baby boom generacija«). Hkrati je opaziti porast glede na leto 1995, ki pa je še zmeraj pod mejo za obnovo generacij (OECD, 2015).

Tabela 10: Švedska – Primerjava celotne stopnje rodnosti v letih 1970, 1995 in 2013

Država	Letna vrednost povprečnega števila živorojenih otrok na žensko v letih 1970,1995 in 2013		
	1970	1995	2013
Švedska	1,9	1,7	1,9

Vir: OECD (2015)

5.4.2 IZDATKI ZA SOCIALNO VARNOST IN DRUŽINSKO POLITIKO

Švedska je v letu 2012 namenila za izdatke za socialno varnost 28,7 % BDP. Delež, namenjen ukrepom družinske politike, je znašal 3,0 % BDP in je nekoliko večji kot v letu 2005, iz česar lahko zaključimo, da je financiranje družinske politike na Švedskem zelo stabilno (Eurostat, 2015).

Tabela 11: Švedska – Primerjava deleža BDP, namenjenega izdatkom za socialno varnost in družinsko politiko v letih 1996, 2005 in 2012

Država	Izdatki za socialno varnost [% BDP]			Delež, namenjen družinski politiki [% BDP]		
	1996	2005	2012	1996	2005	2012
Švedska	31,2	28,9	28,7	3,3	2,8	3,0

Vir: Eurostat (2015)

5.4.3 STARŠEVSKO VARSTVO

Švedska ima zelo dobro razvit sistem starševskega varstva, ki oba starša spodbuja k skrbi za otroka. Mati in oče sta skupaj upravičena do 16 mesecev (480 dni) plačanega dopusta na otroka. Materinski dopust se mora koristiti v dolžini 2 tednov pred ali po rojstvu otroka. Vsak od staršev ima osebno, neprenosljivo pravico do dveh mesecev plačanega starševskega dopusta (od skupnih 16 mesecev). Preostalih 12 mesecev si lahko starša med seboj sporazumno razdelita. Pravico do odsotnosti z dela za polni delovni čas lahko starša izkoristita do otrokovega 18 meseca starosti.

Očetovski dopust traja 10 dni in se lahko koristi prvih 60 dni po rojstvu otroka. V primeru, da oče otroka ne koristi očetovskega dopusta, se lahko ta pravica prenese na katerokoli bližnji osebo, ki pomaga pri negi otroka. Dolžina očetovskega dopusta se podvoji v primeru več rojstev hkrati.

Starševsko nadomestilo znaša 77,6 % predhodne neto plače za prvih 390 dni oziroma največ 51.100 EUR na leto, kar znaša 167 % povprečne neto plače na Švedskem. Ostali trije meseci so plačani fiksno 21 EUR na dan, kar znaša 25 % povprečne neto plače na Švedskem. Materinsko in očetovsko nadomestilo znašata prav tako 77,6 % predhodne neto plače. Posebnost švedskega sistema starševske ureditve je »bonus za enakopravnost med spoloma« (gender equality bonus), ki znaša 5,8 EUR (za leto 2014) na dan. Če si starša celotni starševski dopust razdelita, enakomerno prejmeta 1.570 EUR (za leto 2014) na otroka (International Review on Leave Policies and Related Research, 2015, str. 311–320).

5.4.4 DRUŽINSKI PREJEMKI

Na Švedskem imajo poleg otroškega dodatka in dodatka za veliko družino še vrsto drugih finančnih ukrepov družinske politike, ki pomagajo družinam z otroki (European Commission-Employment, Social Affairs and Inclusion, 2015):

- *Otroški dodatek* na Švedskem znaša 118 EUR za prvega otroka, 135 EUR za drugega otroka, 169 EUR za tretjega otroka in 232 EUR za četrtega otroka. Pomembno je, da otroški dodatek ni vezan na višino dohodka. Otroški dodatek se izplačuje do otrokovega 16. leta starosti, v primeru šolanja se lahko doba podaljša do zaključka šolanja.

- *Dodatek za veliko družino* je odvisen od položaja otrok glede na sorojence in znaša za drugega otroka 17 EUR, za tretjega otroka 52 EUR, za četrtega 116 EUR, za petega in vsakega naslednjega otroka 143 EUR na mesec.
- Švedska omogoča tudi poseben *dodatek za otroke, ki živijo pri svojih starših*. Dodatek znaša mesečno največ 149 EUR za enega otroka, za družine z dvema otrokoma največ 201 EUR in za družine s tremi in več otroki največ 270 EUR.
- *Stanovanjski dodatek* se izračuna glede na število otrok, ki pri starših živijo občasno. Izplačuje se mesečno in znaša največ 34 EUR za družine z enim otrokom, največ 43 EUR za družine z dvema otrokoma in največ 52 EUR za družine s tremi ali več otroki.
- *Dodatek za študij* za otroke med 16. in 20. letom, ki redno obiskujejo srednjo šolo. Izplačuje se mesečna štipendija v višini 120 EUR. Če imajo starši nizke dohodke, se lahko dodeli dodatni znesek, ki je odvisen od premoženjskega stanja.
- *Dodatek za nego otroka* se lahko dodeli za otroke, starejše od enega leta in mlajše od treh let. Pri posvojenih otrocih se dodatek lahko izplačuje do otrokovega petega leta. Najvišji znesek dodatka je 344 EUR na otroka na mesec.
- *Starševski dodatek* v primeru nege bolnega otroka, mlajšega od 12 let, znaša 80 % predhodne neto plače.

5.5 PRIMERJAVA SLOVENIJE Z IZBRANIMI DRŽAVAMI EU PO KATEGORIJAH

Slovenijo sem primerjala s štirimi državami Evropske unije glede na kategorije, ki so skupne vsem. Vsaka od izbranih držav je predstavnica drugačnega modela družinske politike. Vse države razen Slovenije so stare, tradicionalne družbe in imajo zaradi bogate zgodovine svoje globoko zakoreninjene posebnosti. Posledično se velike razlike med državami kažejo tudi med njihovimi sistemi ukrepov družinske politike, zaradi česar so rezultati primerjav zelo zanimivi.

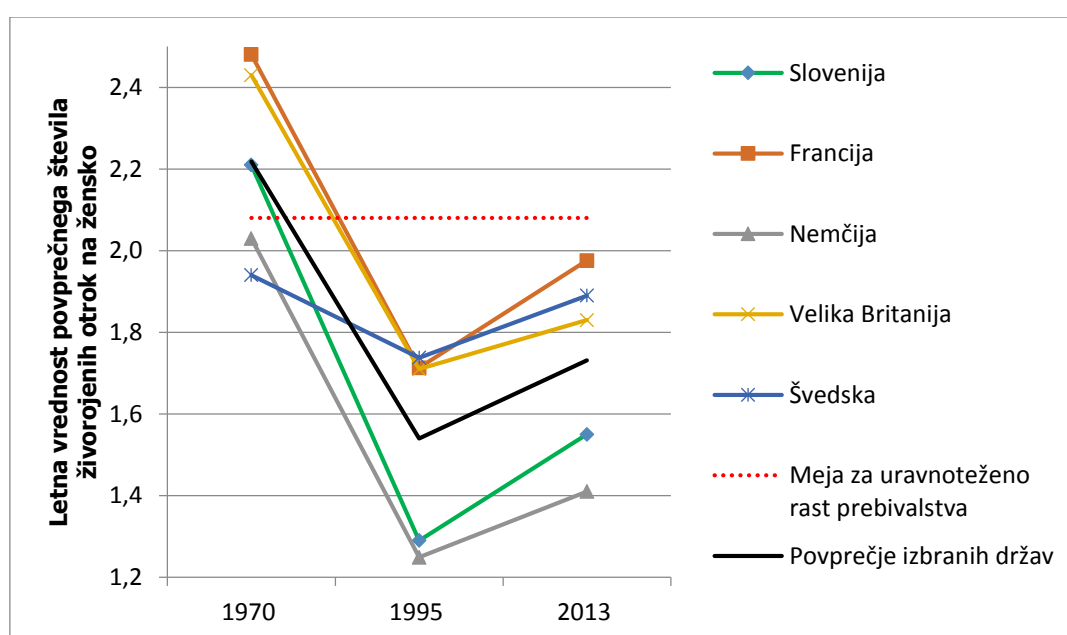
5.5.1 RODNOST

Povečanje rodnosti je najpomembnejši cilj družinske politike. Ali je ta cilj dosežen, nam povejo rezultati njenih ukrepov. Na podlagi podatkov za vse zgoraj naštetih države v obdobju od leta 1970 sem zato primerjala tako ukrepe kot njihove rezultate. Na podlagi podatkov letne vrednosti povprečnega števila živorojenih otrok na žensko tako opazimo, da je ženska v letu 1970 v izbranih državah rodila povprečno 2,2 otroka, kar presega mejo (2,08) za uravnoteženo rast prebivalstva.

Po podatkih iz leta 1995 opazimo drastičen upad celotne stopnje rodnosti, ki v povprečju obravnavanih držav znaša 1,5 otroka na žensko. Stopnja rodnosti v Sloveniji je v tem letu znašala 1,3 otroka na žensko. V primerjavi ugotavljamo, da so Švedska, Francija in Velika Britanija imele večjo povprečno število živorojenih otrok na žensko (1,7) kot Slovenija. Najnižjo stopnjo rodnosti je leta 1995 imela Nemčija (1,2 otroka na žensko). Ti zelo zaskrbljujoči rezultati upadanja rodnosti so bili pomembna informacija za države, ki so se začele zavedati kritičnosti stanja in so vsekakor vplivali na nadaljnje odločitve glede ukrepov družinskih politik.

Po podatkih iz leta 2013 vidimo, da se letne vrednosti povprečnega števila živorojenih otrok na žensko minimalno povečujejo. Celostna stopnja rodnosti je v Sloveniji leta 2013 znašala 1,6 otroka na žensko. Ugotovila sem, da ima le še Nemčija nižjo stopnjo rodnosti (1,4 otroka na žensko), ostale države pa beležijo višjo stopnjo rodnosti. Tako Francija beleži največjo rodnost (2,0 otroka na žensko), sledita Švedska (1,9 otroka na žensko) in Velika Britanija (1,9 otroka na žensko). Povečanje rodnosti v vseh državah je razveseljujoč podatek oziroma dosežek, h kateremu so nedvomno pripomogle tudi družinske politike s svojimi ukrepi. V Sloveniji rodnost v zadnjih letih raste, torej so ukrepi družinske politike v Sloveniji kljub sorazmerno manjšim sredstvom uspešni.

Grafikon 3: Primerjava celotne stopnje rodnosti v izbranih državah v letih 1970, 1995 in 2013

Vir: OECD (2015), lastni izračun

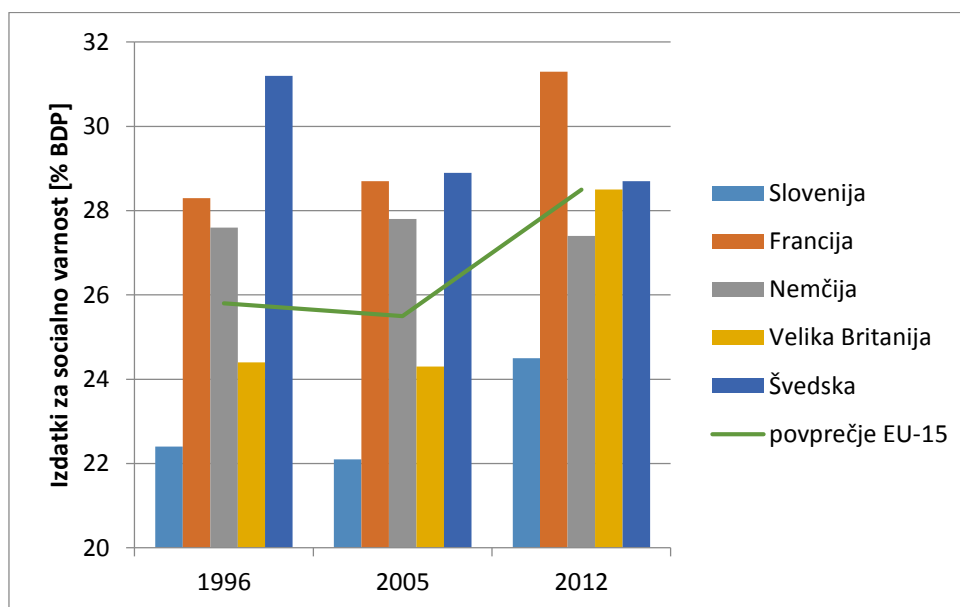
5.5.2 IZDATKI ZA SOCIALNO VARNOST IN DRUŽINSKO POLITIKO

Izbrane države namenjajo različne deleže BDP-ja za socialno varnost in družinsko politiko. Primerjala sem delež BDP-ja, namenjen socialnim izdatkom, in delež BDP-ja, namenjen družinski politiki. Podatki na področju izdatkov za socialno varnost zajemajo vse izdatke, ki so sestavljeni iz denarnih transferjev ali drugih ugodnosti, namenjenih gospodinjstvom in posameznikom za ublažitev finančnega bremena, ki so posledica življenjskih stroškov. Zajeti so vsi izdatki na področju družine, zdravstva, skrbi za starejše, socialno šibkih, stanovanjske politike, invalidnosti in brezposelnosti. Podatki na področju družine ločeno zajemajo izdatke iz naslovov družinskih prejemkov, starševskih nadomestil, otroškega varstva in stanovanjske politike, s katerimi država blaži finančno breme družin.

Zanimive so ugotovitve, kolikšen delež BDP-ja namenijo države za izdatke na področju socialne varnosti. Ugotovljeno je, da Slovenija med vsemi izbranimi državami nameni

najmanjši delež BDP-ja, in sicer le 24,5 % BDP-ja, sledijo ji Nemčija s 27,4 % BDP-ja, Velika Britanija z 28,5 % BDP-ja in Švedska z 28,7 % BDP-ja. Največji delež BDP-ja za izdatke socialne varnosti nameni Francija z 31,3 % BDP-ja, kar je skoraj 10 % več kot Slovenija (Eurostat, 2015).

Grafikon 4: Primerjava deleža BDP-ja, namenjenega za izdatke za socialno varnost za leta 1996, 2005 in 2012

Vir: Eurostat (2015), lastni izračun

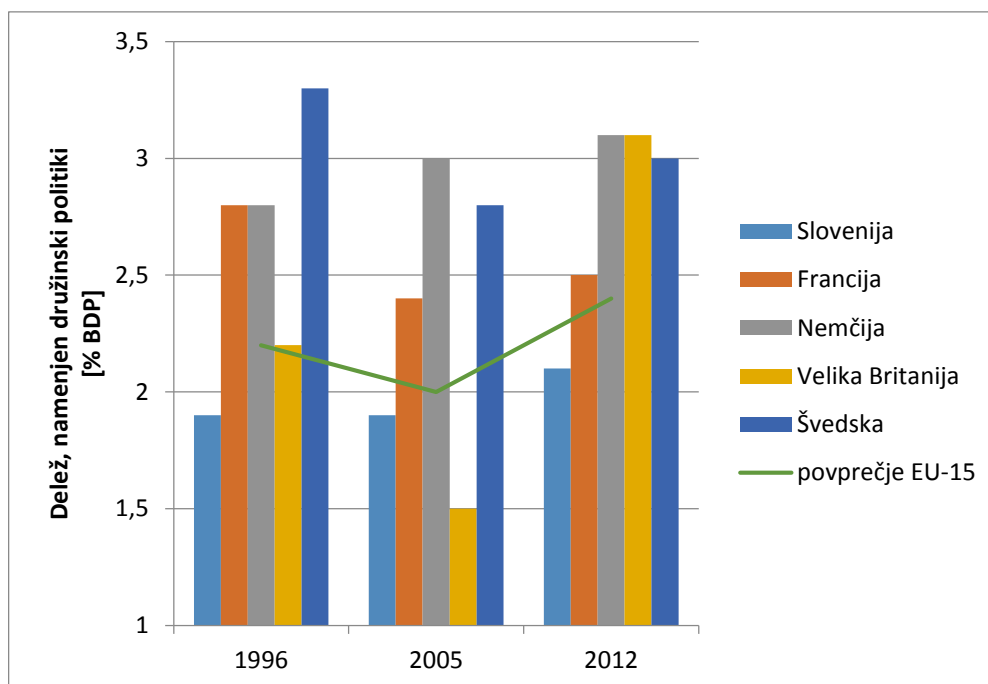
Sredstva, namenjena za družinsko politiko, so le del krovnih izdatkov, ki jih države namenijo za socialno varnost. Primerjane države tako za družinsko politiko namenijo dokaj majhen delež BDP-ja. Slovenija in Francija namenita najmanjši delež BDP-ja na področju družinske politike. Slovenija nameni le 2,1 % BDP-ja, sledi ji Francija z 2,5 % BDP-ja. Približno enak znesek deleža BDP-ja za družinsko politiko namenijo Velika Britanija (3,1 %), Nemčija (3,1 %) in Švedska (3,0 %).

Izkazalo se je, da nameni Slovenija v primerjavi z izbranimi državami najmanjši delež BDP-ja za socialno varnost in družinsko politiko. Slovenija je tudi v vseh letih pod evropskim povprečjem tako po izdatkih za socialno varnost kot za družinsko politiko. Bogatejše in gospodarsko razvitejše države namenijo večji delež BDP-ja socialni varnosti in družinski politiki. Pomembno dejstvo je, da so letni proračuni gospodarsko razvitejših držav v primerjavi s Slovenijo neprimerno bogatejši, zato so razlike v zneskih, ki jih države namenijo za družinsko politiko, dejansko še toliko večje.

Izdatki za družinsko politiko so v večini držav zelo stabilni in se od leta 1996 niso bistveno spreminjali. Izpostavila bi Veliko Britanijo, kjer je opaziti precejšnje nihanje (Priloga 1). Njeni izdatki so do leta 2005 precej pod povprečjem, v zadnjih letih pa se Velika Britanija uvršča

na sam vrh po izdatkih za družinsko politiko. Izpostavila bi tudi dejstvo, da so na Švedskem že leta 1993 namenili kar 4,2 % BDP za družinsko politiko (Priloga 1), kar je skoraj dvakrat toliko, kot je bilo povprečje EU in v ostalih izbranih državah.

Grafikon 5: Primerjava deleža BDP, namenjenega izdatkom za družinsko politiko v letih 1996, 2005 in 2012

Vir: Eurostat (2015)

5.5.3 STARŠEVSKO VARSTVO

Vsaka država ima in izvaja različne ukrepe družinske politike na področju starševskega varstva. Vsaka daje prednost ukrepom, ki jih ima za učinkovitejše, zato so med državami na tem področju velike razlike.

Materinski dopust in materinsko nadomestilo

Posebnost tega ukrepa je, da države vrednost materinskega in očetovskega nadomestila najpogosteje navajajo v odstotkih, in sicer kot delež od posameznikove predhodne plače, in ne kot konkreten denarni znesek.

Slovenija omogoča materam 15 tednov materinskega dopusta, kar je srednja vrednost glede na izbrane države. V primerjavi vidimo, da je materinski dopust najdaljši v Veliki Britaniji (52 tednov). Francija omogoča materinski dopust v dolžini 16 tednov, ostale države pa manj. Nemčija omogoča 14 tednov materinskega dopusta, na Švedskem pa je trajanje materinskega dopusta najkrajše, in sicer 2 tedna. Treba pa je poudariti, da ima Švedska najdaljše trajanje starševskega dopusta (višina nadomestila znaša 77, 6% predhodne neto plače).

V Sloveniji se stroški materinskega nadomestila krijejo iz naslova socialnega zavarovanja. V Veliki Britaniji materinsko nadomestilo krije delodajalec, vendar mu država stroške povrne, medtem ko v Nemčiji država krije le fiksnih 13 EUR na dan, razliko pa krije delodajalec. V Franciji se stroški materinskega nadomestila krijejo iz naslova zdravstvenega zavarovanja, na Švedskem pa jih krije ministrstvo za socialne zadeve. Iz rezultatov vidimo, da imajo izbrane države zelo različne načine reševanja in urejanja tega področja.

Tabela 12: Primerjava trajanja materinskega dopusta in materinskega nadomestila v % predhodne neto plače za leto 2014

	Trajanje materinskega dopusta v tednih	Višina materinskega nadomestila v % neto plače
Slovenija	15	100
Francija	16	100
Nemčija	14	100
Velika Britanija	6	90
	33	32
	13	ni plačanih
Švedska	2	77,6

Vir: International Review on Leave Policies and Related Research (2015), Eurostat (2015)

Očetovski dopust in očetovsko nadomestilo

S primerjalno analizo sem ugotovila, da imajo očetje, kar zadeva očetovski dopust in z njim povezano nadomestilo, v vsaki od obravnavanih držav drugačne možnosti. Najdaljšo pravico do očetovskega dopusta imamo v Sloveniji, ki je glede na ta vidik pred vsemi, saj imajo pri nas očetje pravico do 90 dni očetovskega dopusta, vendar pa je treba poudariti, da so očetje upravičeni do očetovskega nadomestila v višini 90 % predhodne plače le 15 dni, ostalih 75 dni ni plačanih. Očetje morajo 15 dni očetovskega dopusta izkoristiti do otrokovega 6. meseca starosti, ostalih 75 dni lahko izkoristijo do otrokovega 3. leta starosti.

V Franciji in Veliki Britaniji je dolžina očetovskega dopusta 14 dni, na Švedskem nekoliko manj, in sicer 10 dni. Švedska ima tako najkrajši čas očetovskega dopusta, nadomestilo pa znaša 77,6 % predhodne neto plače zaposlenega. Francija je edina država, ki očetom zagotavlja 100 % nadomestilo plače v času dopusta. Zanimivo je, da le v Nemčiji nimajo posebej urejenega očetovskega dopusta, saj je ta pri njih del starševskega dopusta. Očetovski dopust se mora izkoristiti v prvih mesecih rojstva otroka in ni bistvenih razlik med državami, le v Sloveniji lahko očetje izkoristijo neplačan dopust do otrokovega 3. leta starosti.

Tabela 13: Primerjava trajanja očetovskega dopusta in nadomestila med izbranimi državami v letu 2014

	Trajanje očetovskega dopusta v dnevih	Višina očetovskega nadomestila v % neto plače
Slovenija	15 dni	90
	75 dni	0
Francija	14 dni	100
Nemčija	del starševskega dopusta	
Velika Britanija	4 dni	32
Švedska	10 dni	77,6

Vir: International Review on Leave Policies and Related Research (2015), Eurostat (2015)

Starševski dopust in starševsko nadomestilo

Starševski dopust je namenjen nadaljnji negi in varstvu otroka neposredno po poteku materinskega dopusta. Po višini starševskega nadomestila se na prvo mesto uvršča Slovenija, kjer je višina starševskega nadomestila 90 % predhodne neto plače. V Sloveniji traja starševski dopust 37 tednov, kar je enako kot v Veliki Britaniji, kjer pa starševski dopust ni plačan.

Trajanje starševskega dopusta je med izbranimi državami najdaljše na Švedskem, saj sta mati in oče skupaj upravičena do 69 tednov plačanega starševskega dopusta. Švedska ima takoj za Slovenijo najvišje starševsko nadomestilo, ki prvih 56 tednov znaša od 77,6 % do maksimalno 167 % povprečne neto plače, ostalih 13 tednov pa je plačanih fiksno 21 EUR na dan, kar znaša 25 % povprečne neto plače na Švedskem. Sledi Nemčija z 52 tedni plačanega starševskega dopusta, vendar je treba poudariti, da Nemčija nima urejenega očetovskega dopusta, saj je slednji del starševskega dopusta. Starši v Nemčiji so upravičeni do starševskega nadomestila v višini 67 % predhodne neto plače, kar Nemčijo po višini starševskega nadomestila med izbranimi državami uvršča na tretje mesto. Starševski dopust je najkrajši v Franciji, in sicer traja 26 tednov, starševsko nadomestilo pa znaša 18,4 % predhodne neto plače.

Starševski dopust v Sloveniji je treba izkoristiti do konca otrokovega prvega razreda osnovne šole. V ostalih izbranih državah ga lahko koristita oba starša, in sicer pod določenimi pogoji in do določene starosti otroka. V Veliki Britaniji je doba najdaljša, starši lahko izkoristijo starševski dopust do otrokovega 18. leta starosti, medtem ko morajo starši na Švedskem starševski dopust izkoristiti do otrokovega 18. meseca starosti, v Franciji do otrokovega 3. leta, v Nemčiji do otrokovega 8. leta.

V primerjavi tako vidimo, da so razlike med državami na tem področju zelo velike. Švedska na primer omogoča več kot dvakrat daljši starševski dopust kot Francija in skoraj dvakrat daljši kot Slovenija in Velika Britanija.

Tabela 14: Primerjava trajanja starševskega dopusta in višina starševskega nadomestila med izbranimi državami v letu 2014

	Trajanje starševskega dopusta v tednih	Višina starševskega nadomestila v % neto plače
Slovenija	37	90
Francija	26	18
Nemčija	52	67
Velika Britanija	37	0
Švedska	56	77,6
	13	21 EUR/dan

Vir: International Review on Leave Policies and Related Research (2015), Eurostat (2015)

5.5.3 DRUŽINSKI PREJEMKI

Države imajo različne vrste družinskih prejemkov, ki so namenjeni lažšanju finančnega bremena družin. Zanimivo je, da je edini skupni finančni ukrep otroški dodatek, ki ga poznajo vse države, vendar se ta med državami močno razlikuje, saj ima vsaka država drugačna merila za določanje višine otroškega dodatka. Za kakovostnejše razumevanje in primerjavo bom prikazala povprečne mesečne zneske, ki pripadajo družini glede na število otrok. V zneskih so že vključeni in preračunani vsi dejavniki, ki vplivajo na njihovo višino. Vse izbrane države imajo univerzalen otroški dodatek, ki ni vezan na višino družinskega dohodka, zato jih je med seboj lažje primerjati.

V Sloveniji je otroški dodatek odvisen od dohodka družine in števila članov. Dohodkovna meja je odvisna od števila družinskih članov in znaša 64 % povprečne mesečne neto plače na družinskega člana. Primer iz tabele prikazuje zgornjo mejo družinskega dohodka za tričlansko družino, ki je še upravičena do otroškega dodatka (6. dohodkovni razred). Višina otroškega dodatka za 6. dohodkovni razred znaša 26 EUR za prvega otroka, 29 EUR za drugega otroka, 35 EUR za tretjega in vsakega naslednjega otroka.

Zanimivo je, da v Franciji otroški dodatek družini z enim otrokom ne pripada, na drugi strani pa dobi družina za 4. in vsakega nadaljnjega otroka najvišji otroški dodatek, ki znaša kar 543 EUR. Nemčija ima najvišji otroški dodatek za prvega otroka (184 EUR), sledita Švedska (118 EUR) in Velika Britanija (107 EUR). V Veliki Britaniji dobi družina za vsakega

naslednjega otroka 71 EUR dodatka, medtem ko se zneski za vsakega naslednjega otroka v drugih državah močno povečajo. Tudi Švedska ima relativno visok znesek otroškega dodatka za četrtega in vsakega nadaljnjega otroka, in sicer 232 EUR.

Iz primerjave vidimo, da se ukrepi družinske politike na področju družinskih prejemkov med državami zelo močno razlikujejo. Imajo pa skupen cilj, lajšanje finančnega bremena družin.

Tabela 15: Primerjava otroškega dodatka (v EUR) med izbranimi državami v letu 2014

Država	1. otrok	2. otrok	3. otrok	4. otrok	Dohodkovna meja
Slovenija	26	29	35	35	22.882 EUR/leto
Francija	0	153	357	542	univerzalen
Nemčija	184	184	190	215	univerzalen
Velika Britanija	107	71	71	71	univerzalen
Švedska	118	135	169	232	univerzalen

Vir: Report on the Evolution of the Family in EUROPE (2014), str. 73

6 ZAKLJUČEK

V diplomskem delu sem se posvetila raziskovanju ukrepov družinske politike v Sloveniji in štirih izbranih državah: Franciji, Veliki Britaniji, Nemčiji in Švedski. Dognanja so zelo zanimiva, saj se je pokazalo, da imajo države, kar zadeva te ukrepe, zelo različne pristope. Kakšni so rezultati teh pristopov, katerih skupni cilj je povečanje rodnosti, sem pokazala s primerjanjem različnih področij.

Ker nobena od izbranih držav ne dosega stopnje za naravno obnavljanje prebivalstva, poskušajo države z različnimi ukrepi pomagati ustvariti pogoje, zaradi katerih bi se pari odločali povečati svojo družino. Dejstvo je, da ima vsaka od proučevanih držav drugačno, glede na svoje tradicije in zakone specifično družinsko politiko. Razlike med njimi so zelo velike, saj da vsaka država večji ali manjši pomen tistim ukrepom, ki jih ima za učinkovitejše oziroma pomembnejše. Zanimive so tudi ugotovitve primerjav v zvezi z BDP-jem, ki ga države namenijo za socialno varnost, ukrepe družinske politike in podatke o rodnosti v posameznih državah.

Poskušala sem ugotoviti, kako učinkovite so družinske politike, kar zadeva finančne ukrepe in sredstva BDP-ja. Izkazalo se je, da so družinske politike vseh izbranih držav zelo stabilne oziroma da se ne spreminjajo pogosto. To je pomembno, saj s tem države pri pari, ki se odločajo za povečanje družine, vsekakor vzpodbudijo občutek varnosti in stabilnosti, ki je, vsaj po mojem mnenju, bistven za odločitev za povečanje družine.

Družinska politika mora biti družini prijazna in se mora prilagajati novim razmeram ter potrebam družin in zaposlenih v današnjem socialno-kulturnem in ekonomskem kontekstu. Družinska politika mora dajati občutek varnosti, ki ga pari v procesu odločanja za otroka najbolj potrebujejo. V današnjem času je odločitev za širitev družine za večino postala pogojena z ekonomskimi dejavniki. Pari se v manj varnih oziroma manj stabilnih razmerah vsekakor redkeje odločajo za širitev družine, saj se zavedajo, da so ob odraščanju otrok vseskozi potrebni stabilni dohodki, ki omogočajo normalno življenje.

Strokovnjaki, ki opazujejo spremembe v družbi, načinu življenja in delovnih navadah ter dokazujejo, kako so vse te spremembe med seboj povezane, opisujejo razloge, zakaj in kdaj se pari odločajo za otroke. Njihova dognanja bi morala biti osnova pri načrtovanju družinskih politik, država pa bi jih morala resno upoštevati. Družinska politika se spremembam namreč mora prilagajati, sicer ne more biti učinkovita.

Podatki kažejo, da rodnost v izbranih državah še ne dosega zelenih vrednosti. Razvidno je, da opisane države ne dosegajo naravnega praga za obnavljanje prebivalstva. Dejstvo je, da se bomo z omenjeno problematiko rodnosti v prihodnosti intenzivno srečevali. Zdi se tudi, da družba sprejema slabo situacijo na področju rodnosti, saj se nizka rodnost ne izpostavlja kot velik družbeni problem. Tudi zato v evropskih državah ne moremo

pričakovati, da bo čez nekaj desetletij prišlo do zelo velikih porastov rodnosti. Po mojem mnenju bi lahko le zelo velike migracije pomembneje vplivale na rodnost.

Slovenija je mlada država. V zadnjih 24 letih je bila priča velikim spremembam tako na področju gospodarstva kot celotne družbe. V celostni situaciji na odločitev za otroke vsekakor zelo pomembno vpliva naša gospodarska situacija, stabilnost služb in prihodki. Značilnost družinske politike v Sloveniji je tudi, da je dokaj stabilna oz. da se ukrepi ne menjajo zelo pogosto.

Ukrepe družinske politike lahko državljani neke države po določenem času vzamejo za samoumevne. Čeprav so pomembni, lahko ob vseh ostalih dejavnikih, ki tudi sodelujejo pri odločitvi za družino ali njeno razširitev, izpadejo obstranski. Osnovni dejavniki za odločitev za otroke so stabilnost in urejenost najrazličnejših področij. Osebe, ki se odločajo za družino ali njeno razširitev, morajo imeti na primer urejeno stanovanjsko vprašanje, možnost varstva otrok itd..

Hipoteza 1: Družinska politika v Sloveniji je s svojimi finančni transferji uspešno pripomogla k večji rodnosti. Prvo hipotezo sem v diplomskem delu preverila tako, da sem pregledala rezultate rodnosti v treh različnih časovnih obdobjih. Rezultati kažejo, da se je v zadnjih letih rodnost v Sloveniji povečala, zato menim, da lahko postavljeno hipotezo potrdim.

Hipoteza 2: Gospodarsko najbolj razvite države EU namenijo večji delež BDP-ja za finančne transferje družinske politike kot Slovenija. Rezultati raziskovanja v mojem diplomskem delu so potrdili predvidevanja omenjene hipoteze. Hipotezo tako lahko označim kot potrjeno. Menim, da se moramo zavedati, da smo Slovenijo kot novo državo primerjali z državami, ki dejansko obstajajo desetletja ali stoletja dlje kot Slovenija. Omenjene države so tudi desetletja prej uvedle nov oz. drug ekonomski sistem (kapitalizem) ter so neprimerno večje in bogatejše kot Slovenija.

Hipoteza 3: Države, ki namenijo več finančnih sredstev za družinsko politiko, imajo posledično večjo rodnost. Rezultati primerjalne analize v večini držav potrjujejo hipotezo, da imajo države, ki namenijo več finančnih sredstev za družinsko politiko, posledično večjo rodnost. Izjema je Nemčija, kjer je rodnost manjša kot na primer v Sloveniji, ki zagotavlja veliko manj sredstev za družinsko politiko. Na podlagi ugotovitev, predstavljenih v tej diplomski nalogi, tako ne morem potrditi zadnje hipoteze, kar pa le potrjuje kompleksnost celotnega raziskovanega problema. Dvig rodnosti torej ni odvisen samo od skupne višine finančnih sredstev, ampak tudi od usmerjenosti in učinkovitosti posameznih ukrepov družinske politike ter celostne družbene situacije.

Skozi celotno diplomsko delo in primerjalno analizo štirih različnih modelov družinske politike lahko zaključim, da je najboljši in glede povečevanja rodnosti najuspešnejši francoski model. Kot že opisano, je francoski model osredotočen, večino finančnih izdatkov je tako namenjenih velikim družinam. To je najbolj očitno pri otroškem dodatku, ki družini

z enim otrokom sploh ne pripada, za četrtega otroka pa je več kot dvakrat večji kot v Nemčiji, ki pri višini otroškega dodatka skoraj ne upošteva števila otrok. Francija ima najvišjo rodnost med vsemi primerjanimi državami, čeprav je po finančnih izdatkih za družinsko politiko le malo nad povprečjem EU-27, zanjo namenja kar 0,6 % BDP-ja manj kot Nemčija. Tudi moje izkušnje potrjujejo, da se par pri odločitvi za prvega otroka s finančnim vidikom bistveno ne ukvarja, medtem ko je pri odločitvi za nadaljnjo razširitev družine ta vidik med odločilnejšimi.

LITERATURA IN VIRI

Literatura:

- Boh, K. (1993). Novi trendi v družinski politiki. *Teorija in praksa*, letnik 30 (številka 3/4), str. 221-229.
- Boling, P. (2015). *The Politics of Work- Family Policies. Comparing Japan, France, Germany and the United States*. Indiana: Purdue University.
- Boljka, U., Rakar, T. (2009). *Med otroštvom in odraslostjo: analiza položaja mladih v Sloveniji 2009*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za mladino in Inštitut RS za socialno varstvo.
- Černič Istenič, M. (1994). *Rodnost v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Črnak-Meglič, A. (2005). *Otroci in mladina v prehodni družbi: analiza položaja v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.
- Dolenc, D., Miklič, E., Razpotnik, B., Šter, D., Žnidaršič, T. (2013). *Ljudje, družine, stanovanja*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Hantrais, L. (2007). *Social policy in the European Union*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hostnik Kališek, M. (2011). *Ekonomski položaj družin z vidika davčnih olajšav in družinskih prejemkov: magistrsko delo*. Maribor: Hostnik Kališek, M..
- Javornik, J. (2013). *Vloga družinske politike v reproduktivnih odločitvah ljudi: magistrsko delo*. Ljubljana: Javornik, J..
- Jill Murray, (1. 9. 2015). *International Trends in the Legal Regulation of Work and Family Life*. Pridobljeno iz:
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1099526
- Knijn, T. (2012). *Work, Family policies and transitions to adulthood in Europe*. New York: Palgrave Macmillan.
- Mandič, S. (2008). Režimi blaginje in vprašanje razvrščanja držav v skupine v razširjeni EU. *Družboslovne razprave*, letnik 24 (št. 57) , str. 7-20.
- Mandič, S. (2006). Stanovanje in kakovost življenja. Stanovanje v Sloveniji 2005, str.15-53.
- Mandič, S. (2007). Odhod v prvo samostojno stanovanje: primerjalna analiza med državami EU. *Družboslovne razprave*, letnik 23 (številka 54), str. 7-24.
- Marolt-Meden, B., Stropnik, N., Kersnik-Bergant, M. (1997). *Imam otroka - imam pravice: priročnik za starše*. Ljubljana: Zveza družin pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije.
- Malačič, J. (2006). *Demografija: teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Malačič, J. (2005). Demografske razmere in prebivalstvena politika v Sloveniji: iz Jugoslavije v Evropsko unijo. *Nase Gospodarstvo* , letnik 51 (5/6), stran: 11-18.

- Rajgelj, U. (2007). *Med samouresničitvijo in družbenimi pričakovanji. Študija primera odnosa univerzitetno izobraženih do rodnosti: doktorska disertacija*. Ljubljana: Rajgelj, U..
- Rakar, T., Stropnik, N., Boškič, R., Dremelj, P., Nagode, M., Kova, N. (2010). *Raziskava o vplivih veljavnih ukrepov družinske politike na odločanje za otroke*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo. Pridobljeno 10. 5. 2015 iz:
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/rodnost-koncno_porocilo.pdf
- Stropnik, N., Černič Istenič, M. (2001). *Prebivalstvo, družina in blaginja: stališča do politike in ukrepov*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Stropnik, N. (1997). *Ekonomski vidiki starševstva*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Stropnik, N. (2000). Transferji družinam z otroki v izbranih evropskih državah: primer otroškega dodatka in davčnih prihrankov. *IB revija*, letnik 34 (številka 2), stran 29-39.
- Šircelj, M. (2006). *Rodnost v Sloveniji od 18. do 21. stoletja*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Švab, A., Ule M., Kuhar, M. (2004). *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni modernosti*. Ljubljana: Založba FDV in Center za socialno psihologijo.
- Švab, A., Urek, M., Renner, T., Sedmak, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorskem.
- Švab, A. (2001). *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Švab, A. (2010). Kdo se boji (raznovrstnosti) družin? . *Sociološki pogled/i na sodobno družinsko življenje.*, letnik 49 (številka 5/ 6) , str. 341-349.
- Ule, M., Kuhar, M. (2003). *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Viri:

- EESO. (1. 10. 2015). Evropski ekonomsko- socialni odbor. Pridobljeno iz: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.sl.home>
- EESC (1. 10. 2015). The family and demographic change. Pridobljeno iz: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.soc-opinions.14318>
- EPIC. (1. 9. 2015). European Platform for Investing in Children. Pridobljeno iz: http://europa.eu/epic/countries/index_en.htm
- European Commission Employment, Social Affairs & Inclusion. (10. 9. 2015). Pridobljeno iz: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=858&langId=en>
- EUROSTAT. (1. 10. 2015). Pridobljeno iz: <http://ec.europa.eu/eurostat>
- EUROSTAT. (20. 12. 2015). Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-plained/index.php/Population_structure_and_ageing
- Evropski ekonomsko-socialni odbor. (1. 10. 2015). *Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o vlogi družinske politike v procesu demografskih sprememb*

- izmenjava najboljših praks med državami članicami.* Pridobljeno iz:
https://webapi.eesc.europa.eu/documents/anonymous/ces804-2011_ac_sl.doc/content
- Uradno spletišče Evropske unije. (1. 10. 2015). Pridobljeno iz:
http://europa.eu/index_sl.htm
  - Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (1. 10. 2015). Pridobljeno iz: <http://www.mddsz.gov.si/>
  - Statistični urad Republike Slovenije. (1. 10. 2015). Pridobljeno iz: <http://www.stat.si/statweb>
  - Inštitut Republike Slovenije za socialno varnost. (1. 10. 2015). Pridobljeno iz: <http://www.irssv.si/>
  - (2015). Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1). Uradni list RS, št. 26/2014.

PRILOGE

Priloga 1: Primerjava deleža BDP namenjenega za družinsko politiko od leta 1990 do 2013

Priloga1:																								
Izdatki: Glavni rezultati																								
Zadnjič posodobljeno: 17.12.2015																								
Vir podatkov: Eurostat																								
SPDEPS: Družina/Otroci																								
ENOTA: Procent bruto domačega proizvoda (BDP)																								
LETO	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Evropska Unija (27 držav)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	2,0	2,0	2,1	2,2 ^(b)	2,4 ^(b)	2,4 ^(b)	2,3 ^(b)	2,3 ^(b)	:
Evropska Unija (15 držav)	:	:	:	3,3	3,3	2,0	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	2,0	2,1	2,1	2,1	2,0	2,0	2,2	2,2 ^(b)	2,4 ^(b)	2,4 ^(b)	2,4 ^(b)	2,4 ^(b)	:
Nemčija (do leta 1990 ozemlje nekdanje FRG)	:	2,2	2,3	2,3	2,2	2,2	2,8	2,9	2,9	3,0	3,1	3,0	3,2	3,2	3,2	3,0	2,8	2,7	2,7	3,0	3,1	3,0	3,1	3,1 ^(b)
Francija	2,6	2,6	2,6	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,7	2,7	2,5 ^(b)	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,6 ^(b)	2,5	2,5	2,5 ^(b)	2,5	2,4	2,5	2,5 ^(b)
Slovenija	:	:	:	:	:	:	1,9	1,9	1,9	2,0	2,1	2,1	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,7	1,7	2,1	2,1	2,1	2,1	2,0 ^(b)
Švedska	:	:	:	4,2	4,1	3,6	3,3	3,1	2,8	2,7	2,5	2,6	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,9	3,0	2,9	2,9	3,0	3,1 ^(b)
Združeno kraljestvo	1,8	1,9	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	1,9	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,5	1,4	2,5	2,7	3,1	3,2	3,2	3,1 ^(b)	3,0 ^(b)
LEGENDA:																								
: ni podatka																								
b manjkajoči podatki v času																								
p začasni podatki																								

Vir: Eurostat (2015)